

A high-angle, top-down photograph of a group of people, likely young adults, sitting on a lush green lawn. They are arranged in a large circle, with their hands and feet placed in the center of the circle, creating a communal gesture. The people are wearing casual summer clothing, and some have colorful wristbands. The lighting is bright, suggesting a sunny day.

RAPORTTI SELVITYS KAUPUNKIEN SOSIAALISESTA KESTÄVYYDESTÄ JA SUOSITUKSIA TULEVAISUUTEEN

21.12.2018

ESIPUHE

Selvitys on osa viisivuotisen Kansallisen kestävän kaupunkikehityksen -ohjelman valmisteluvaiheen selvityksiä. Ohjelman tavoitteena on kestävän kehityksen tuominen vahvasti kaupunkien käytännön tekemiseen. Ohjelma tukee kaupunkeja kokeiluympäristönä käyttäjälähtöisille ja kestäville ratkaisuille sekä vahvistaa yhteistyötä julkisen ja yksityisen sektorin sekä kaupunkilaisten välillä. Ohjelma tukee hyvien käytäntöjen ja oivallusten levittämistä, sekä kansainvälisten toimivien käytäntöjen tuomista Suomeen.

Selvityksessä kartoitettiin esimerkkejä ja hyviä käytäntöjä suomalaisista ja eurooppalaisista kaupungeista. Erityisesti keskityttiin seuraaviin, kestävän hyvinvoinnin ja sosiaalisen kestävyys teemoihin: turvallisuus, terveellisyys, esteettömyys, osallisuus, yhteisöllisyys, lähipalvelujen saavutettavuus ja ikäystävällisten asuinympäristöjen kehittäminen. Eriarvoisuuden vähentäminen kuuluu myös sosiaalisesti kestäväan kehitykseen. Asiaan vaikuttaminen edellyttää kaikkien hallinnonalojen yhteistyötä. Nopealla aikataululla toteutetussa kartoituksessa ei tarkasteltu keinoja eriarvoisuuden vähentämiseksi rakennetun ympäristön ratkaisuin. Eriarvoisuuden syyt kytkeytyvät yhteiskunnan rakenteisiin. Yhteiskuntapoliittisilla eriarvoisuutta vähentävillä toimilla vaikutetaan köyhyyteen, koulutukseen, työllisyyteen, työoloihin ja asumiseen. Lisäksi eriarvoisuutta vähennetään vahvistamalla ympäristöä, joka tukee fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä osallisuutta ihmisen koulutuksesta, asuinpaikasta ja tulotasosta riippumatta.

Kartoituksen pohjalta havaittiin, että Suomi on hyvällä eurooppalaisella tasolla kestävän kaupunkikehityksen osalta. Myönteisen kehityksen vahvistamiseksi on laadittu suosituksia ja alustavia suunnitelmia käytännön toimenpiteiksi, toimintatavoiksi ja kokeiluiksi sekä niiden toteuttamiseksi. Erityistä huomiota on kiinnitetty niihin asiakohtiin ja haasteisiin, jotka yhdistävät kestävän kaupunkikehityksen ohjelman eri teemoja ja ulottuvuuksia toisiinsa. Näkökulmana suosituksissa ja toimintasuunnitelmissa ovat olleet kaikkien eri väestöryhmien tarpeet.

SISÄLLYSLUETTELO

- Selvityksen tausta ja toteutus
- Teemat:
 - Turvallisuus sosiaalisesti kestävästä kaupunkikehityksestä näkökulmasta
 - Terveellisyys sosiaalisesti kestävästä kaupunkikehityksestä näkökulmasta
 - Esteettömyys ja saavutettavuus sosiaalisesti kestävästä kaupunkikehityksestä näkökulmasta
 - Osallisuus sosiaalisesti kestävästä kaupunkikehityksestä näkökulmasta
 - Yhteisöllisyys sosiaalisesti kestävästä kaupunkikehityksestä näkökulmasta
 - Ikäystävällisten asuinalueiden kehittäminen sosiaalisesti kestävästä kaupunkikehityksestä näkökulmasta
- Yhteenveto
- Lisätietolähteet

SELVITYKSEN TAUSTA JA TOTEUTUS

Ympäristöministeriö tilasi tämän selvityksen Rambollilta lokakuussa 2018. Selvitys on keskittynyt sellaisten toimenpiteiden kartoittamiseen, jotka liittyvät läheisesti Kansallisen kestävän kaupunkikehityksen ohjelman kestävän hyvinvoinnin ja sosiaalisen kestävyys-teemoihin. Kartoituksessa on huomioitu suomalaisten kaupunkien lisäksi hyvät esimerkit muualta Euroopasta.

Toimeksiannon toteutuksen menetelmiin sisältyivät työpöytätyöskentely ja haastattelut, joiden perusteella tämän raportin case-kuvaukset on laadittu.

Kestävään kaupunkikehitykseen liittyy useita, toisiinsa linkittyneitä teemoja. Tässä raportissa esitellyt tapaustutkimukset havainnollistavat, että useimmissa tapauksissa teemoja kuten osallisuus, saavutettavuus, esteettömyys, turvallisuus sekä ikäystävällisten asuinalueiden kehittäminen tulee edistää yhteistyössä kaupunkiorganisaation eri hallintoyksiköiden välillä, unohtamatta yhteistyötä muiden sidosryhmien kanssa. Tärkeää on myös toimijoiden roolien ja vastuiden sekä tavoitteiden toteutumista mittaavien indikaattorien määrittäminen.

TURVALLISUUS

TURVALLISUUS SOSIAALISESTI KESTÄVÄN KAUPUNKIKEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

Rakennetun ympäristön kontekstissa **turvallisuutta määritellään** useimmiten rikollisuuden, väkivallan, tapaturmien ja (liikenne)onnettomuuksien esiintyvyydellä. Turvallisuuden tarkasteluun kuuluu tyypillisesti **kaksi eri näkökulmaa**: mitattavat tapahtumat ja tilastot sekä koetun turvallisuuden tai turvattomuuden tunne. **Näihin molempiin kaupungit pystyvät vaikuttamaan** esimerkiksi valaistuksella, tilahierarkialla, alueen hallittavuudella ja luonnollisella valvonnalla sekä tukemalla alueen yhteisöllisyyttä. Suomessa kaupungit ovat hyödyntäneet turvallisuuskävelyitä turvallisuuden parantamisessa (esim. Espoo, Turku, Tampere). Yhteisöllisyys on ollut mukana esimerkiksi Helsingissä Töölön kirjaston turvallisuuden parantamisessa.

Suomessa turvallisuuden hallinnan lähtökohtana pidetään ensisijaisesti pohjoismaista ajattelutapaa avoimuudesta ja yhteisöllisyydestä yhdysvaltalaisen eristämisen ja vartioinnin sijaan. Ympäristö koetaan Suomessa toistaiseksi turvallisemmaksi kuin useimmissa muissa maissa.

Tampereen **Muotiala** on ensimmäinen asuinalue, jonka suunnittelussa on käytetty kaikkia edellä mainittuja suunnitteluperiaatteita. Muotialan suunnitteluun on otettu vaikutteita ja mallia Tanskasta Rødovren kunnasta **Sibeliusparkenin** asuinaluesuunnittelusta. Muita esimerkkejä rakennetun ympäristön turvallisuuden edistämisestä ovat mm. Göteborgin **Brunnsparkenin** puistoalue sekä USAssa **San Josen** kaupungin alikulkutunnelit. Näissä molemmissa erityisesti valaistus ja sen suunnitteluun panostaminen ovat olleet tärkeässä roolissa turvallisuutta parannettaessa.

Muotialan osalta voidaan todeta, että kustannukset eivät juurikaan nousseet tavanomaista suunnittelua tai toteutusta kalliimmaksi ja kaikkien osapuolten kokemukset projektista olivat positiivisia. Turvallisuusnäkökulman aktiiviseen huomioimiseen tulee kannustaa myös jatkossa. Turvallisuusnäkökulma jää herkästi vaikeasti mitattavana näkökulmana muiden tekijöiden (tekniset ratkaisut ja sosiaalinen palvelurakenne) jalkoihin, ellei siihen kiinnitetä erityisesti huomiota. Selvityksiä turvallisuusnäkökulman tärkeydestä on tehty ja voidaankin todeta, että sitä pidetään usein yhtenä tärkeimmistä asuinpaikan valintaan vaikuttavista piirteistä (Kyttä et al. 2008). Tämän vuoksi turvallisuusnäkökulmaan olisi tarpeen kiinnittää nykyistä enemmän huomiota jo suunnitteluvaiheessa.

SIBELIUSPARKEN (RØDOVRE, TANSKA)

Sibeliusparken on asuinalue kahdeksan kilometrin päässä Kööpenhaminan keskustasta Rødovren kunnassa. Se on myös ensimmäinen asuinalue Tanskassa, jonka suunnitteluvaiheessa on kiinnitetty erityistä huomioita turvallisuuskäyttöön (rikollisuuden ehkäisemiseen).

Alueen kadut, aidat, portit, pihat, sisäänkäynnit, viheralueet, leikkialueet jne. on suunniteltu siten, että niiden sijoittelulla ja muodolla ehkäistään rikollisuutta.

Alueen ominaispiirteitä, mm.:

- Autoliikenne ja parkkipaikat sijoitettu alueen reunoille
- Pihojen sisäänkäynneissä käytetty symbolisia, matalia portteja
- Leikkialueet ja polkupyörätelineet sijoitettu ikkunoiden läheisyyteen
- Matalia aitoja ja pensaita käytetty rajaamaan eri alueita

Alue rakennettu kahdessa osassa vuosina 1986 ja 1994 ja siellä on 265 asuntoa, jotka ovat eri kokoisia. Asunnot ovat suunnattu eri väestöryhmille (nuoret, vanhukset, perheet ym.) Sibeliusparkenin suunnitteluun saatiin taloudellista tukea Tanskan rakennuskehitysrahastolta (BUR) sekä rikollisuuden ehkäisemisen neuvostolta. Alue on toiminut esimerkkinä myöhemmälle asuinaluesuunnittelulle Tanskassa. Muun muassa Egebjerg-gård Ballerupin asuinalueella vuonna 1996 seurattiin Sibeliusparkenin viitoittamaa tietä.

Aluetta pidetään edelleen Tanskan parhaiten suunniteltuna alueena turvallisuuden näkökulmasta.

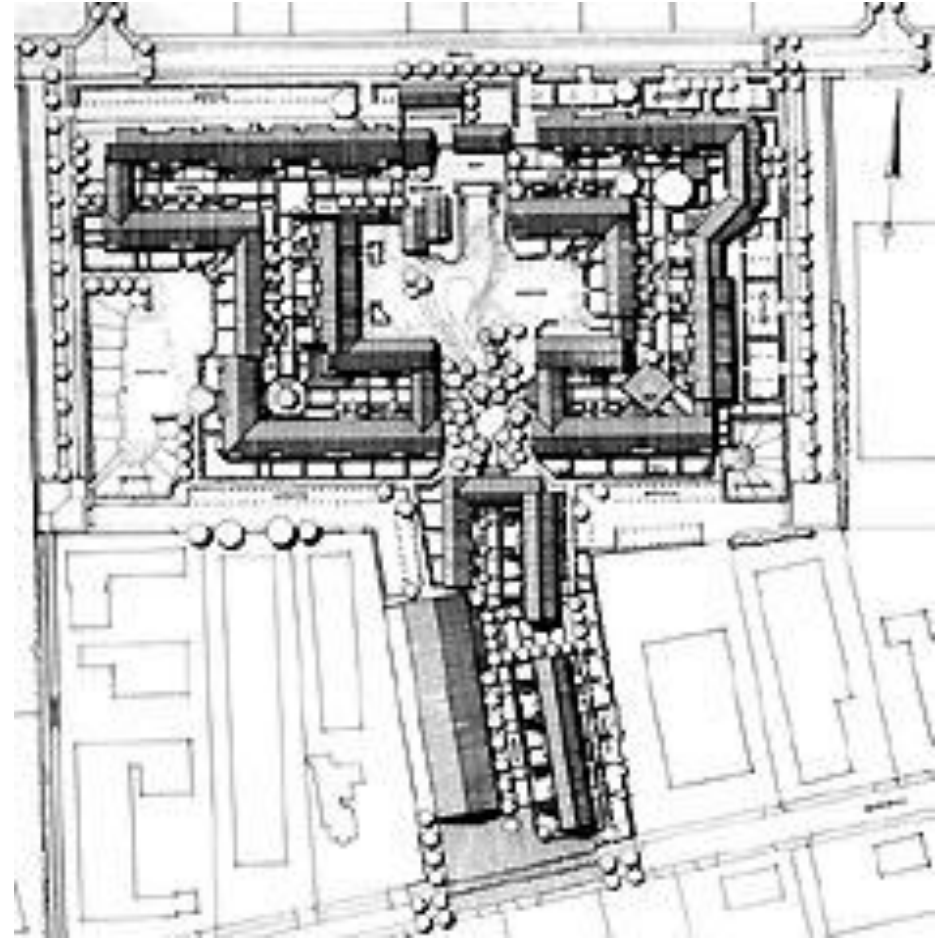
SIBELIUSPARKENIN ALUE

Rodovre on 1950-luvun esikaupunkialuetta, jossa asuu työväenluokan ja alemman keskiluokan väestöä. Sibeliusparken rakennettiin entiselle teollisuusalueelle.

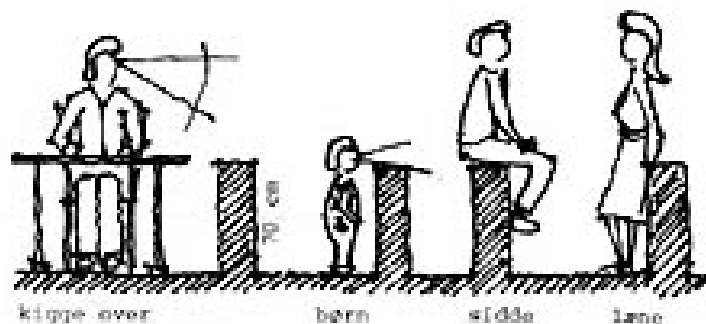
Sibeliusparkenin vieressä eteläpuolella on raatihuone, kirjasto, kulttuurikeskus sekä ostoskeskus.

Alueella on asuintalojen lisäksi yhteisiä tiloja kuten pesulat ja kokoushuoneita.

Aluetta hallinnoi aluehallitus, joka tekee Sibeliusparkenian koskevat tärkeät päätökset.

ESIMERKKEJÄ SIBELIUSPARKENIN SUUNNITTELUPERIAATTEISTA

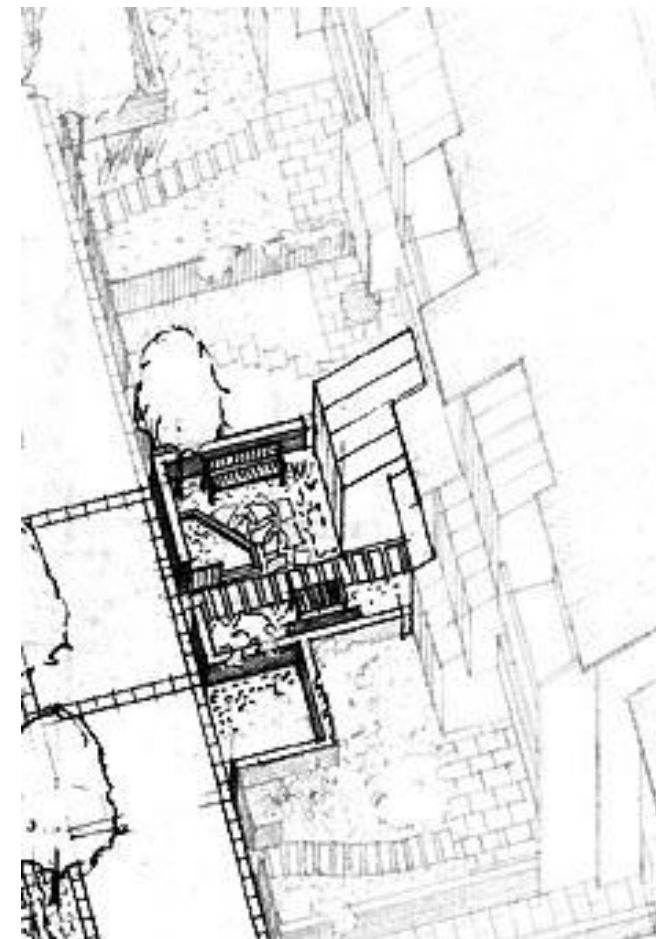

Näkyvyyden merkitystä on Sibeliusparkenin suunnittelussa korostettu ja tämä on huomioitu istuttaessa ja seisottaessa sekä pienten lasten kohdalla.

Matalat seinät tai aidat erottavat ja jakavat alueita yksityisiin, julkisiin ja puolijulkisiin.

Sisäänkäynnit on tyypillisesti merkitty symbolisilla portilla.

Lähde: Allpass, J. 1984.

ESIMERKKEJÄ SIBELIUSPARKENIN SUUNNITTELUPERIAATTEISTA

Autojen parkkipaikoille on hyvä näkyvyys.

*Lähde: Grönlund, B. 1998.
Sibeliusparken Crime Prevention.*

Polkupyörätelineet on sijoitettu lähelle sisäänkäyntejä ja siten, että ne on helppo nähdä lasitetulta parvekkeelta.

Maatason asuntojen etu- ja takapihalle on pyritty suunnittelemaan oma piha-alue.

TULOKSIA JA ARVIOITA SIBELIUSPARKENISTA

Vuosina 1990-1993 Sibeliusparkenin alueella:

- Tehtiin asuntomurtoja yhdeksän kappaletta sekä joitakin murtoja yleisiin tiloihin
- Tapahtui kolme väkivaltatilannetta ja yksi autovarkaus
- Varastettiin polkupyöriä, mutta rajallisesti

Sibeliusparkenilla on alhainen rikollisuuden taso verrattuna Kööpenhaminan yleiseen tasoon. Alueella tehdään rikoksia viidennes siitä, mitä asuinalueilla normaalisti.

Alueen asukkaat kokevat yleisesti olonsa turvallisiksi, myös öisin ulkona.

Erityisesti rikosten ehkäisyssä nähtiin olevan merkitystä:

- Alueen luonnollisella valvonnalla, joka koettiin onnistuneeksi. Asukkaat käyttävät paljon pihoja ja julkisia tiloja. Alueen henkilökunta ja huoltohenkilöstö liikkuvat paljon alueella ja he käyttävät helposti tunnistettavia työasuja.
- Alueen näkyvyydellä, mikä on pääosin hyvä, vaikka joitakin portaikkoja on tietyissä kohdin näköesteenä.
- Oikeanlaisella toimintojen sijoittelulla ja alueiden rajaamisella
- Alueen hyvällä hallinnolla ja johtamisella
- Nopealla reagoinnilla korjauksiin ilkivaltatapausten kohdalla
- Asukkaiden aktiivisella osallistumisella

BRUNNSPARKEN NYKYTILANNE (GÖTEBORG, RUOTSI)

Brunnsparken on noin 0,2 hehtaarin kokoinen puistomainen keskusaukio, jolla kulkee useita tuhansia ihmisiä päivittäin.

Brunnsparken on kaupungin eniten käytetty puisto ja se on monien vierailijoiden yhdyskäytävä sisäkaupunkiin sekä kohtaamisten solmupaikka.

Vaikka Göteborgin kaupunki on kunnostanut puistoa muun muassa parantamalla valaistusta, monet kokevat puistoalueen edelleen turvattomaksi ja roskaiseksi eikä aluetta pidettä viihtyisänä. Alueella esiintyy sosiaalisia ongelmia, kuten huumeiden ja varastetun tavaran myyntiä.

Kaupunki paransi puiston valaistusta jo vuosina 2014 ja 2015 laitattamalla alueelle useita valopylväitä ja valonheittäjiä, jotka valaisevat puiden oksia. Alue koetaan kuitenkin edelleen liian pimeäksi.

Kaupunki laati syksyllä 2017 puiston kehittämiseksi lyhyen ja pitkän tähtäimen suunnitelman. Alueella vallitsevien sosiaalisten haasteiden voittamiseksi puistoyksikkö tekee yhteistyötä kaupungin muiden yksiköiden kanssa.

Alueen kehittämisessä kaupunki on halunnut kuulla kansalaisia ja tehdä yhteistyötä päätöksentekijöiden, kaupungin yksiköiden ja kiinteistön omistajien kanssa. Lisäksi kehitystyön tueksi kaupunki käy läpi aiempia tutkimuksia ja selvityksiä.

Tällä hetkellä tunnistettuja kehittämistarpeita ovat muun muassa melutason madaltaminen (tällä hetkellä jopa puhelun soittaminen on hankalaa melusta johtuen, alueen äänitason on mitattu olevan 60-65dBA), alueelle suunniteltava selkeämpi rakenne (esim. selkeät jalankulku- ja pyörätiet), näkyvyyden parantaminen, valaistuksen parantaminen, istumapaikkojen lisääminen, ja maa-alueen tasoittaminen.

BRUNNSPARKENIA KOSKEVA TOIMENPIDESUUNNITELMA

Brunnsparkenin alueen kehittämisessä on tarkoitus tehdä ainakin seuraavia toimenpiteitä v. 2018-2021:

- Puiston kunnostus ja puhdistus, jotta puistossa voisi viihtyä ja rentoutua, esim. kulkureitit, penkit, roska-astiat, maaperän tasoittaminen
- Puiston rakenteen ja toimintatarkoituksen selkiyttäminen
- Selkeiden kävely- ja pyöräilyreittien rajaaminen
- Puiden määrän vähentäminen, jotta näkyvyys ja valoisuus paranevat. Matalien pensaiden ja istutusten lisääminen.
- Rakennusten ja mainostaulujen sijoittaminen niin, että ne eivät estä kulkua tai näkyvyyttä
- Poliisin ja kaupungin kanssa tehtävän yhteistyön ja valvonnan lisääminen
- Kanavan toimivuuden parantaminen

Pidemmällä aikavälillä suunniteltuja toimenpiteitä ovat:

- Otetaan käyttöön pyörätie tai kävelykatu pohjoiseen
- Kanavan kunnostus ja puhdistus (jos ei tehty 1.vaiheessa)
- Mahdollisuus veden äärellä olemiseen ja veteen pääsyyn (esim. puuportaat)
- Mahdollisesti melutason alentaminen

Kaupunki haluaa rakentaa Brunnsparkeniin turvallisen ja viihtyisän puisto- ja pysäköintialueen. Kaikkiaan muutostöiden on laskettu maksavan 20 miljoonaa kruunua (lisäksi kanavan kunnostus 50 miljoonaa kruunua)

BRUNNSPARKENIN ESTEETTÖMYYS

Brunnsparkenia kehitettäessä paremmaksi huomioidaan myös esteettömyyden parantaminen.

Alueen esteettömyydestä on tehty selvitys ja sen tuloksena liikkuvuusesteisen, heikkonäköisen tai -kuuloisen henkilön liikkuminen Brunnsparkenissa on hankalaa, koska esim.:

- Julkista liikennettä ei ole selkeästi erotettu tai rajattu
- Alueella olevan laiturin reunaa ei ole aidattu, erotettu tai merkitty
- Julkisen liikenteen aiheuttama melutaso on korkea
- Alueella on maassa reunuksia ja kuoppia, kiviä ja myös portaita

Ratkaisuna esteettömyyden parantamiseen kaupunki aikoo rakentaa alueelle nykyistä selkeämmän rakenteen, joka perustuu alueen tavoitteisiin, mm.:

- Sisäänkäyntien näkyvyyttä ja kulkemista parannetaan tekemällä niistä avoimempia
- Ottamalla käyttöön penkkejä, joissa on huomioitu liikuntarajoitteet
- Valaistuksen lisääminen ilman varjostusta

Vasemmalla: Puisto tällä hetkellä

Oikealla: Kuva siitä, millaiseksi Göteborgin kaupunki haluaa alueen kehittää.

MUOTIALA (TAMPERE)

Muotiala on Tampereella 2 000 asukkaan kaupunginosa, joka on rakennettu peltoalueille noin neljän kilometrin päähän Tampereen keskustasta. Asuinalueen asemakaava käsittää koulun, päiväkodin ja kaupalliset palvelut. Kaupunki asemakaavoitti Muotialan vuosina 2001–2003 ja alueen rakentaminen jatkuu edelleen.

Lähtökohtana oli rakentaa alueelle rakenteeltaan ja toiminnoiltaan harmoninen asuinalue, jonka suunnittelussa ja rakentamisessa ovat tavoitteina turvallisuus ja asukkaiden kokemus turvallisuudentunne.

Muotialan suunnittelun tavoitteena oli tukea alueen omaleimaisuutta, rakentamisen tapaa ja laatua sekä varmistaa, että rakentamisessa huomioitiin asukkaiden arkielämän turvallisuuden ja elinympäristön viihtyisyyden näkökohdat.

Muotialan kaupunginosan suunnitelma on ensimmäinen asemakaava, joka tarkoituksellisesti ottaa lähtökohdaksi turvallisuustavoitteet rakennetussa ympäristössä.

Muotialan suunnittelun taustalla oli 2000-luvun kansallinen ”Turvallisuustalkoot” –turvallisuusohjelma.

Tampere laati ensimmäisenä kaupunkina paikallisen turvallisuusohjelman Suomessa ”Turvallisin Tampere”, joka valmistui vuonna 2000.

Tampereen turvallisuusohjelman tavoitteena oli vähentää arkipäivän rikollisuutta, järjestyshäiriöitä ja turvattomuuden tunnetta sosiaalisen ennaltaehkäisyn keinoin. Lisäksi tavoitteena oli kehittää uusi asuinalueen suunnittelumalli, joka perustui ajatukseen kytkeä turvallisuustavoitteinen (CPTED -Crime Prevention Through Environmental Design) ajattelumalli kaupunginosan suunnitteluun ja toteutukseen.

MUOTIALAN SUUNNITTELUPERIAATTEET 1/2

Toimintojen luonteva sijoittuminen, selkeä jäsentely ja tilahierarkia (yksityiset, puoliyksityiset, puolijulkiset – ja julkiset tilat) sekä toimintojen riittävä sekoittuminen.

Yhteisten ja julkisten tilojen rakentaminen niin, että ne tarjoavat mahdollisuuden sosiaalisiin kontakteihin.

Maiseman, luonnon ja kulttuurin ominaispiirteiden säilyttäminen. Alueen historiallisen jatkumon turvaaminen, jotta luodaan alueellista identiteettiä sekä tuttua ja ymmärrettävää ympäristöä.

Väestöpohjan monipuolisuus. Alueen rakentaminen siten, että se mahdollistaa erilaiset asunto- ja rakennustyyppit eli erilaisten ihmisten asumisen alueella.

Lähde: Tampereen kaupunki 2014

MUOTIALAN SUUNNITTELUPERIAATTEET 2/2

Sopiva korttelikoko ja -jako. Mitoituksen avulla pyritään luomaan naapurustoa, jossa suurin osa ihmistä tunnistaa toisensa. Kortteleiden rakentaminen omaleimaisiksi ja tunnistettaviksi, joka parantaa niihin samastumista ja kiinnostusta omaan alueeseen sekä sitä kautta luonnollista valvontaa.

Kevyen liikenteen reittien hyvä saavutettavuus ja liikenneturvallisuus.

Liikenteen suunnittelu niin, että alueen vanhan tien luonne säilyy, mutta myös niin, että raskas liikenne ohjautuu muualle mm. rakennettavan keskisarakkeen vuoksi.

Yhteisöllisyyden tukeminen vuorovaikutusta edistäviä yhteisiä sisä- ja ulkotiloja rakentamalla.

Lähde: Tampereen kaupunki 2014

MUOTIALAAN LIITTYVIÄ TULOKSIA

Asukaskyselyn tulokset osoittivat, että Muotiala koetaan erittäin turvallisena alueena ja alueen julkisia tiloja käytetään vilkkaasti

Sosiaaliseen vuorovaikutuksen vahvistamiseen pyrkivät suunnitteluratkaisut, kuten sosiaalista kanssakäymistä edistävä korttelirakenne ja laadukkaat pihat, ovat asukkaiden kokemusten paikannusten perusteella varsin onnistuneita ratkaisuja

Hyvin suunniteltu valaistus näyttää lisäävän turvallisuuden kokemuksia ja alueiden aktiivista käyttöä

Sosiaalista turvattomuutta koetaan hyvin vähän Muotialan alueen sisällä

Lähde: Kyttä et al. 2008. Turvallinen asuinalue. Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa.

Projektiin osallistuneiden eri osapuolten (rakennuttaja, kaupungin eri hallintokunnat sekä asukkaat) kokemukset olivat varsin positiivisia

Suunnittelu- tai rakentamiskustannukset eivät merkittävästi poikenneet muista vastaavista kohteista

TERVEELLISYYS

TERVEELLISYYS SOSIAALISESTI KESTÄVÄN KAUPUNKIKEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

Terveellisyydellä voidaan tarkoittaa hyvin monia asioita. Rakennetun ympäristön kontekstissa se liittyy erityisesti viheralueiden määrään ja saavutettavuuteen kaupungeissa, ilman- ja vedenlaatuun sekä melutasoon. Nämä ovat tekijöitä, joilla on vaikutusta kaupunkilaisten terveyteen. Suomessa kaupungistuminen on edennyt muuta Eurooppaa hitaammin, ja kaupunkimme ovat vielä suhteellisen lähellä luontoa. Toisaalta kasvavissa kaupungeissa on tarve tiivistää kaupunkirakennetta mm. täydennysrakentamisen, käveltävyyden, saavutettavuuden ja päästöjen vähentämisen näkökulmista. Terveellinen ympäristö voi tarkoittaa myös ympäristöä, joka on viihtyisäksi koettu ja kannustaa liikkumaan sekä ulkoilemaan.

Tukholmassa terveellisyyttä on edistetty **vähentämällä yksityisautoilua**, lisäämällä julkista liikennettä sekä **panostamalla käveltävyyteen** kaupungissa. Käveltävyyden lisäämistä on ohjattu maankäytönsuunnittelulla ja muiden konkreettisten toimien kautta. Esimerkiksi päärautatieaseman läheisyydessä sijaitseva Klaraberginkatu on muutettu henkilöautoliikennevoittoisesta tilasta nykyisin joukkoliikennettä, kävelijöitä ja pyöräilijöitä suosivaksi. Tukholmassa on myös katuja, joilla **autoilu on kesän ajan kokonaan kielletty** osana ”Elävä Tukholma” -hanketta.

Antwerpenissa terveellisuuden lisääminen on synnyttänyt kansanliikkeen, jonka toiminnan kannustamana kaupunki on päätenyt kattamaan kaupunkia halkovan moottoritien. Tätä kautta voidaan parantaa ilmanlaatua, vähentää meluhaittoja sekä lisätä viher- ja asuinalueita tiivistyvässä kaupunkirakenteessa. Asukkaita on lisäksi osallistettu ilmanlaadun mittaamiseen laajassa mittakaavassa. Myös **Tampereen** kaupungilla on tarvetta tiivistää yhdyskuntarakennetta, ja tämä asettaa paineita melun ja ilmansaasteiden torjunnan kannalta, joita on ratkottu **muurimaisilla ratkaisuilla**. Vihertehokkuutta (alueen painotettu pinta-ala / alueen pinta-ala) kaupunki edistää viherkertoimella. Viherkerroin kuvataan tarkemmin case-kuvauksessa.

Hampurissa vihreys on kaupungille ominainen piirre, joka perustuu jo vuonna 1919 laadittuun suunnitelmaan viheralueiden säilyttämisestä. Nykypäivänä samaan pyrkii vihreä verkosto, joka yhdistää eri puolilla kaupunkia sijaitsevat viherkäytävät ja -alueet verkostoksi. Hampurin kaupunki edistää vihreyden lisäämistä rakennetussa ympäristössä myös tarjoamalla verokevennyksiä **viherkattojen** rakentamiseen.

KÄVELTÄVÄ TUKHOLMA –MAANKÄYTÖN SUUNNITELMA

Tukholman väestön on ennustettu kasvavan peräti neljänneksellä vuoteen 2030 mennessä. Vuodelta 2012 olevassa maankäytönsuunnitelmassa ”Käveltävä kaupunki” kuvaillaan, millaista kaupungissa on elää, tehdä töitä ja vieraila vuonna 2030: ”maailmanluokan kaupunki”.

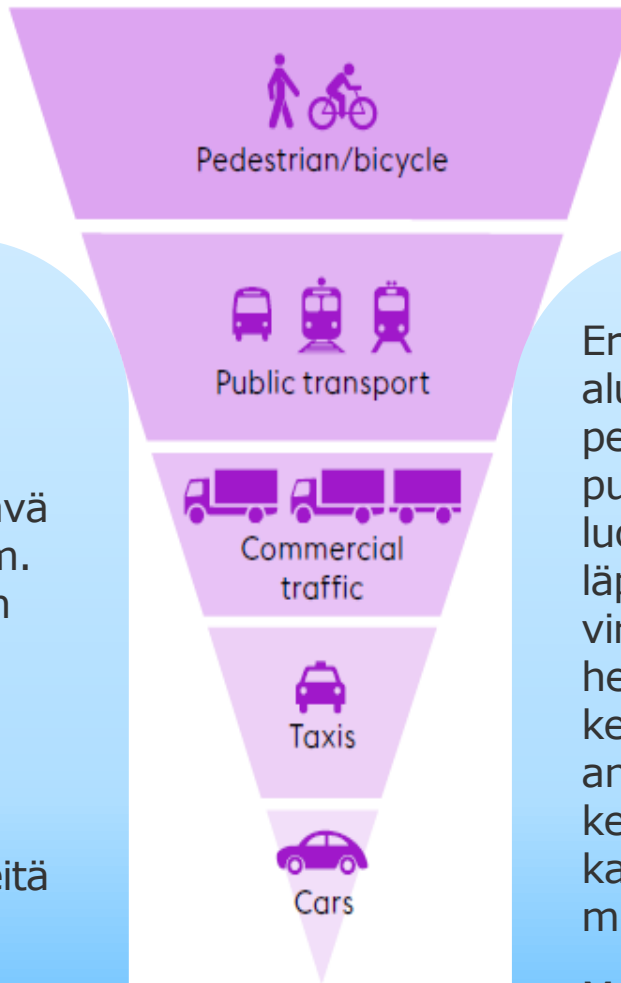
Suunnitelmaan sisältyy jopa 100 000 uuden asunnon rakentaminen sekä julkisen liikenteen vahvistaminen kaupungin alueella. Yksi keskeinen tavoite suunnitelmassa on vähentää liikkumiseen kuluva aikaa. Osana suunnitelmaa puhutaan sosiaalisesti kestävästä kaupungista, jossa kaikki osapuolet huomioivalla maankäytön suunnittelulla varmistetaan, että kaupunki kuuluu kaikille; lisätään saavutettavuutta kaikkialla kaupungissa; koordinoidaan suunnittelua ja kaupunkimaista kehitystä sekä julkisten palveluiden laajenemista; luodaan turvallisia ja monimuotoisia kohtaamispaikkoja ympäri kaupunkia.

Suunnitelman toimeenpanoon liittyy olennaisesti liikkuvuuden strategia, joka puolestaan linkittyy laajempaan seudulliseen liikennejärjestelmään. Liikennejärjestelmästä vastaavat Tukholman kaupungin lisäksi liikennevirasto, maakunta sekä Solnan kaupunki. Vaikka yksityisautoilulla on yhä suuri merkitys, strategia korostaa, että tehokkuuden näkökulmasta liikennemuotojen monimuotoisuutta on lisättävä. Tästä syystä omalla autolla tapahtuvien matkojen määrää on vähennettävä. Ja yhä useamman ihmisen on käveltävä, pyöräiltävä tai käytettävä julkista liikennettä. Jotta tähän päästään, katuja tulee asteittain muokata siten, että niillä on enemmän julkiselle liikenteelle, pyörille sekä jalankulkijoille varattuja kaistoja ja vähemmän parkkipaikkoja. Liikkuvuuden strategia tähtääkin jaetun tilan (kadut) nykyistä tehokkaampaan käyttöön. Lisäksi merkitystä on terveyden näkökulmasta ilmanlaadulla sekä melulla.

"AUTOTON" TUKHOLMA

Liikenteestä on kaikkein eniten haittaa ympäristölle ilmansaasteiden, melun ja kasvihuonekaasujen muodossa. Jotta asetettuihin ilmastonmuutoksen vastaisiin tavoitteisiin päästäisiin, kaupungin on tehtävä enemmän. Käytännön toimia edustavat mm. jalkakäytävien ja pyöräilyreittien lisääminen autoilun kustannuksella, parkkipaikkamaksujen korottaminen sekä yhteiskäyttöautoilun edistäminen.

Käveltävä kaupunki tarkoittaa enemmän kävellen, pyöräillen ja julkisia liikennevälineitä käyttäen tapahtuvien matkojen lisäksi esteettömyyttä. Myös pyörätuolin tai rollaattorin avulla sekä lastenvaunujen kanssa kulkevan on kyettävä liikkumaan kaupungissa. Lisäksi Tukholma painottaa lasten liikkumisen huomioimista. Käveltävä kaupunki on lisäksi turvallinen, ja se priorisoi jalankulkijoita.

Eräillä alueilla, kuten merenrannassa olevat alueet, tämä voisi tarkoittaa jopa muutosta pelkästään jalankulkijoiden käyttöön. Samalla puhutaan autokaistojen palauttamisesta luonnontilaan eli puiden istuttamista ja vettä läpäisevien pintojen lisäämistä. Kaupungin virkamiehet keskustelevat myös henkilöautoliikenteen pääsyn rajoittamisesta keskustaan. Suunnitelman tavoitteena on antaa ihmisille enemmän tilaa nauttia keskustasta sen sijaan, että autoilijat karkotettaisiin kokonaan. Yksi mahdollinen muutoskohde on Hamngatan.

Muina tavoitteina Tukholman kaupungilla on luoda elinympäristöjä, joissa on miellyttävä melutaso; parantaa ilmanlaatua kaupungissa; lisätä valmiutta ilmastonmuutokseen varautumiseen sekä kehittää riskienhallinnan näkökulmaa kaavoitusprosesseissa.

KLARABERGSGATAN, TUKHOLMA

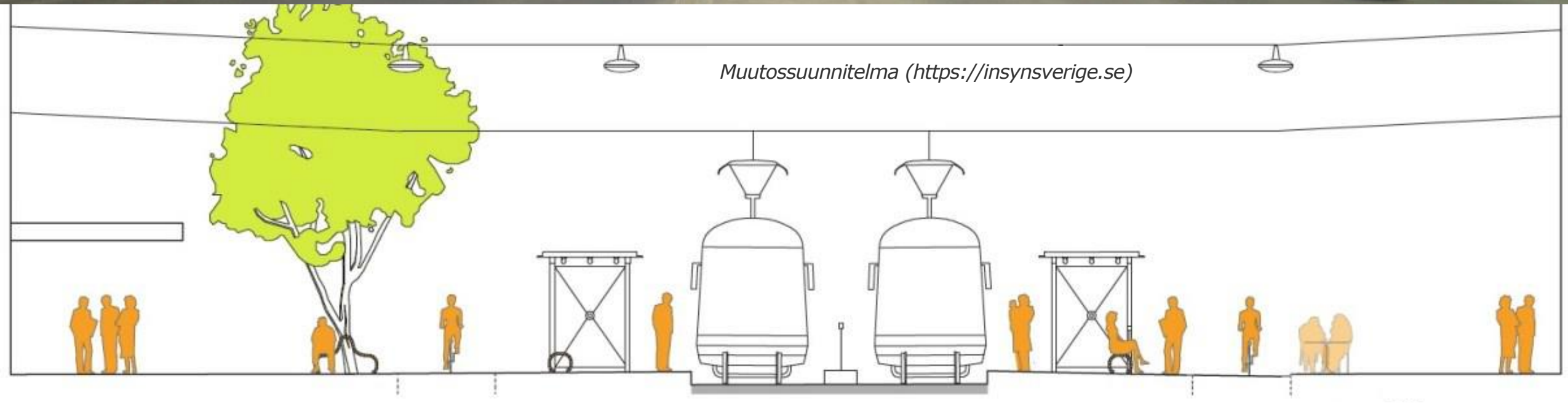
Vuonna 2014 Tukholman liikennekomitea päätti muuttaa Klarabergsgatanin autottomaksi. Päätös koski henkilöautoja. Lisäksi Klara Västrä Kyrkogata muuttui kävelykaduksi. Muutoksen myötä alueen jalankulkijoiden määrän odotetaan nousevan nykyisestä (40 000) 90 000 vuoteen 2030 mennessä. Taustalla vaikuttavat muut liikenteen suurhankkeet Klarabergsgatanin lähellä, mm. raitiovainuliikenteen lisääminen 2012-2018. Muutosta edelsi tiivis vuoropuhelu liikenteenharjoittajien, kiinteistönomistajien, maanomistajien ja kaupungin eri yksiköiden välillä. Suunnitelmat olivat nähtävissä kaupungin verkkosivuilla.

Ennen muutosta katu hallitsivat asfaltoidut, ajoneuvoliikenteelle varatut alueet. Vastaavasti kävelijöiden tila oli vähissä. Aukkaat kokivat kadun sotkuisena ja epämiellyttävänä. Henkilöautoliikenne kadulla oli hyvin vilkasta. Onnettomuudet etenkin henkilöautojen ja jalankulkijoiden välillä olivat yleisiä. Ilmanlaatu ei ollut varsinainen ongelma (samalla tasolla muiden vastaavien katujen kanssa), mutta melu oli ilmeinen haaste (usein yli 65 desibeliä).

Vuonna 2014 konsultti laati kaupungille kaksi ehdotusta: henkilöautoliikenteen sallivan ja sen kieltävän (jonka poliitikot valitsevat). Voittaneessa vaihtoehdossa osa kadusta muutettiin kokonaan henkilöautovapaaksi. Kadun keskelle jätettiin raitiovaunu- ja bussipysäkki, ja sivuille leveät kaistat jalankulkijoille ja pyöräilijöille. Pyörätie erotettiin omaksi osuudekseen kävelytiestä (ks. havainnekuva seuraavalla sivulla).

Havainnekuva (<https://insynsverige.se>)

KLARABERGSGATAN, 2018

Tulokset ja opit:

Valmistelevat virkamiehet käyttivät paljon aikaa sen selittämiseen, mitä yksityisautoliikenteen säilyttäminen kadulla olisi tarkoittanut. Kaupunki ei edennyt suunnittelussa yksityisautoilukärjellä. Sen sijaan painoarvo oli viihtyisässä kaupunkiympäristössä ja sen edellytyksissä. Kaupunki toteutti teknisesti haastavan projektin – yli 30 vaihetta sekä useita eri kiinteistönomistajia - yhteistyöhankkeena. Toteutus edellytti joustavuutta, joka ei olisi onnistunut perinteisemmässä hankkeessa. Kaupunki jakoi projektitoimiston tilat yhdessä konsulttien ja päävastuullisen toteuttajan kanssa. Selkeän suunnittelun sekä eri tasoissa olevien jalka- ja pyöräteiden ansiosta jalankulkijat eivät osu vahingossakaan pyörätielle. Kadun varrella on nykyään runsaasti penkkejä. Ennen muutosta katuä pitkin liikennöi päivittäin noin 15 000 ajoneuvoa. Nykyään luku on noin 4 000.

Haasteita:

Poliittinen päätöksenteko henkilöautoliikenteen lopettamisesta ja tarvittavista muutostöistä vei lopulta 1,5 vuotta. Vaikka pyöräparkkien määrää on lisätty, niitä ei ole vielä riittävästi.

Kuva: Instagram, Copyright © 2018 sthlmbird

ELÄVÄ TUKHOLMA

Tukholmassa on lukuisia katuja, jotka on muutettu kesän ajaksi kävelykaduiksi. Näitä ovat mm.: Rörstrandsgatan, Bergsgatan, Skånegatan, Norra Agnegatan, Norrtullsgatan, Swedenborgsgatan, Svandammsvägen sekä Hornsbergs Strand. Esimerkiksi kaupunki muutti Norrtullsgatanin jalankulkijoiden kesäkaduksi vuonna 2018. Pilottihankkeen arviointi on käynnissä ja kaupunki hyödyntää tuloksia ensi vuoden ”Elävä Tukholma” -toiminnan suunnittelussa. Kaupunki harkitsee vastaavia kokeiluja myös talvikauden 2018-2019 ajaksi.

Tehtyjen muutosten taustalla on ollut halu testata liikenneympäristön muutettua muotoilua. Tällä tavoin on laajennettu jalankulkijoiden käytössä olevaa tilaa ja luotu aiempaa miellyttävämpi ympäristö.

Opit: Tukholman esimerkit osoittavat, että yksityisautoilun vähentäminen kaupungeissa on mahdollista ja kannatettavaa.

Kuvassa Bergsgatan (Tukholman kaupungin sivut)

SOSIAALINEN KESTÄVYYS TUKHOLMASSA

Voimakkaan väestönkasvun myötä Tukholmaa on kehittävä: tarvitaan asuntoja, palveluita ja työpaikkoja. Yhtenä keinona on esitetty uuden kaupunginosan – Spångadalenin – kehittäminen. Tukholman kaupungin laatimassa suunnitelmassa uusi kaupunginosa yhdistää kestävästi, sosiaalisesti ja fyysisesti kolme olemassa olevaa kaupunginosaa: Tensta, Rinkeby ja Bromsten. Kaksi ensin mainittua ovat 1960- ja 70-luvuilla rakennettuja lähiöitä, kolmas puolestaan perinteinen omakotitaloalue. Ehdotukseen sisältyy mm. uusi peruskoulu, 1500-1700 uutta asuntoa, neljä uutta puistoa, kaksi uutta esikoulua, alueellinen pyöräilyreitti sekä kävely- ja pyöräilysilta lähimmälle metroasemalle.

Havainnekuva (lähde: Tukholman kaupungin sivut)

SOSIAALINEN KESTÄVYYS TUKHOLMASSA

Suunnitelmassa ehdotetaan, että nyt erillään olevat kaupunginosat yhdistetään uusin kaduin ja rakennuksin. Tämä helpottaa liikkumista alueiden välillä sekä julkisen liikenteen ja palveluiden hyödyntämistä. Rakennelmat yhdistyvät katutilaan ja puistoihin niihin päin olevilla sisäänkäynneillä ja ikkunoilla inhimillisen läsnäolon lisäämiseksi. Alueiden välille luodaan myös uusia kohtaamispaikkoja, joissa priorisoidaan lasten ja nuorten tarpeita.

Bromsten

Suunnitelmassa on huomioitu myös liikenneturvallisuus. Rinkebyvägenin ajokaistat kapenevat, ja vauhti hidastuu. Samalla kaupunki luo tien varrelle kävely- ja pyöräilytilaa sekä istuttaa uusia puita.

RINGLAND-PROJEKTI (ANTWERPEN, BELGIA)

Väestönkasvun seurauksena 1960-luvulta peräisin oleva moottoritie kulkee nykyisin väkirikkaiden asuinalueiden läpi, aiheuttaen haittavaikutuksia ilmanlaadun, terveyden ja elinolosuhteiden kannalta.

Ringland -projekti esittää yhdistettyä ratkaisua edellä mainittuihin haasteisiin. Siirtämällä autoilu maan alle tilaa vapautuu puistoille ja muille viheralueille sekä asuinrakentamiselle.

Toisin kuin suuren mittakaavan infrastruktuurihankkeet, Ringland sai alkunsa Antwerpenin asukkailta. Vuonna 2013 ryhmä kaupunkilaisia (arkkitehtejä, insinöörejä, opettajia jne.) muodosti yhdistyksen viemään asiaa eteenpäin.

Hankkeeseen liittyvät selvitykset on poikkeuksellisesti toteutettu asukkaiden organisoimana. Menetelminä on käytetty sekä joukkoistamista että joukkorahoitusta. Joukkoistamisessa hyödynnettiin alueella olevaa tieteellistä pääomaa muodostamalla tutkijoista Ringlandin tiedeakatemia, joka koostuu akateemikoista, jotka tukevat projektia vapaaehtoisesti. Joukkorahoituksen avulla kerättiin asukkailta 100 000 euroa. Vastaava summa saatiin kasaan konsertilla, joka houkutteli 15 000 kävijää. 200 000 eurolla hankittiin neljä selvitystä, jotka liittyivät infrastruktuurin suunnitteluun ja tekniseen toteutettavuuteen, liikkuvuuden vaikutuksiin, ympäristövaikutuksiin sekä taloudelliseen toteutettavuuteen.

RINGLAND-PROJEKTI (ANTWERPEN, BELGIA)

Tulokset ja opit:

Tehtyjen selvitysten myötä Antwerpenin kaupunginvaltuusto uskoo, että hanke on toteutuskelpoinen. Valtuusto on allokoinut 300 miljoonaa euroa ensimmäisten tieosuuksien kattamiseen. Aluehallinto on osoittanut 2 miljoonaa euroa jatkotutkimukseen koskien koko moottoritien kattamista

Asukkaiden oma aktiivisuus on mahdollista kanavoidsa konkreettiseksi tekemiseksi, joka vie kaupunkiympäristön kestävästä kehitystä eteenpäin. Joukkorahoitus ja joukkoistaminen ovat tähän hyviä työkaluja, jotka eivät toimisi ilman asukkaiden vahvaa sitoutumista. Kaupunkiorganisaatio voi tulla vastaan omalla panoksellaan, jolloin asetelma muuttuu vastakkainasettelusta yhteistyöksi.

Kuva: <https://ringland.be/about/the-project/>

CURIEUZONEUZEN -PROJEKTI (ANTWERPEN, BELGIA)

Vuonna 2016 Flanderin alueella Antwerpenin yliopisto toteutti yhdessä Ringland-projektin kanssa ensimmäisen asukkaita osallistavan tiedeprojektin (CurieuzeNeuzen Antwerpen). Projektissa noin 2 000 asukasta mittasi typpioksidipitoisuuksien vaihtelua ilmassa katujen välillä. Mittaaminen tapahtui kahden muoviputken avulla, jotka asukkaat asensivat ohjeiden mukaisesti asuintalonsa seinään. Putkia oli kaksi, jotta tulosten luotettavuus voitiin tarkistaa. Neljän viikon mittausjakson jälkeen putket toimitettiin analysoitavaksi laboratorioon. Putket ja niiden analyysi maksoivat yhteensä 10 euroa.

Tutkijat kokivat mittaamisen useista eri mittauspisteistä tärkeänä, koska ilmanlaatu voi vaihdella huomattavan paljon lyhyen välimatkan sisällä. Ilmaa saastuttavat toiminnot kerääntyvät yhteen kapeilla kaduilla, joissa ilma ei vaihdu. Vaikka itse mittaaminen on tärkeässä roolissa, merkitystä on myös tietoisuuden lisäämisellä: ilmanlaadulla on suuri merkitys terveellisen ympäristön kannalta.

Projekti osoitti, että asukkaita osallistamalla voidaan kerätä tieteellisesti luotettavaa ja arvokasta tietoa laajassa mittakaavassa. Mittaustulokset on esitetty kartalla, jossa on punaisia, keltaisia ja vihreitä palloja havainnollistamassa ilmanlaatua.

Hyvien tulosten rohkaisemana projekti toistettiin vuonna 2018 laajemmassa mittakaavassa. Vuoden 2018 hankkeessa Ringland-projekti ei ollut enää mukana. Sen sijaan partnerina oli iso sanomalehti, työn ja yhteiskunnan tutkimuslaitos sekä kestävän kehityksen tutkimuslaitos. Tarkoituksena oli saada vielä aiempaa parempi käsitys siitä, millaisille typpioksidipäästöille asukkaat altistuvat ja miten tämä vaikuttaa terveyteen. Vuonna 2018 projektiin osallistui 20 000 asukasta, jotka mittasivat ilmanlaatua omassa kodissaan toukokuussa. Osallistujat asensivat standardoidun mittalaitteen talonsa, asuntonsa tai muun rakennuksen ikkunaan, joka oli kadulle päin. Mittalaitteiden avulla selvitettiin ilman typpioksidipitoisuuden – joka on tärkeä indikaattori liikenteen aiheuttaman ilmansaasteen suhteen – keskiarvo.

CURIEUZENEUZEN -PROJEKTI(ANTWERPEN, BELGIA)

HIER METEN
**CURIEUZE
NEUZEN**
DE LUCHTKWALITEIT

standaard.be/curieuzeneuzen

Tulokset ja opit: Asukkaat oli helppo saada mukaan, koska Ringlandin esimerkki oli jo herättänyt asukkaissa kiinnostuksen asuinympäristöään kohtaan. Projektien (2016 & 2018) tuloksena on syntynyt kartta, joka paljasti ilmansaasteiden kasaantumia myös odottamattomissa paikoissa kuten kylien keskustoissa. Hanke sai osakseen näkyvyyttä, jonka avulla ihmisten tietoisuus on lisääntynyt. Tämä tarkoittaa myös tietoisuutta siitä, että omilla toimillaan jokainen voi vaikuttaa ilmanlaatuun myönteisesti tai kielteisesti: ongelma ei ole pelkästään julkisen sektorin ratkaistavana. Samalla esimerkiksi julkisen liikenteen merkitys lisääntyy – jokainen ei voi jatkaa yksityisautoilua entiseen malliin.

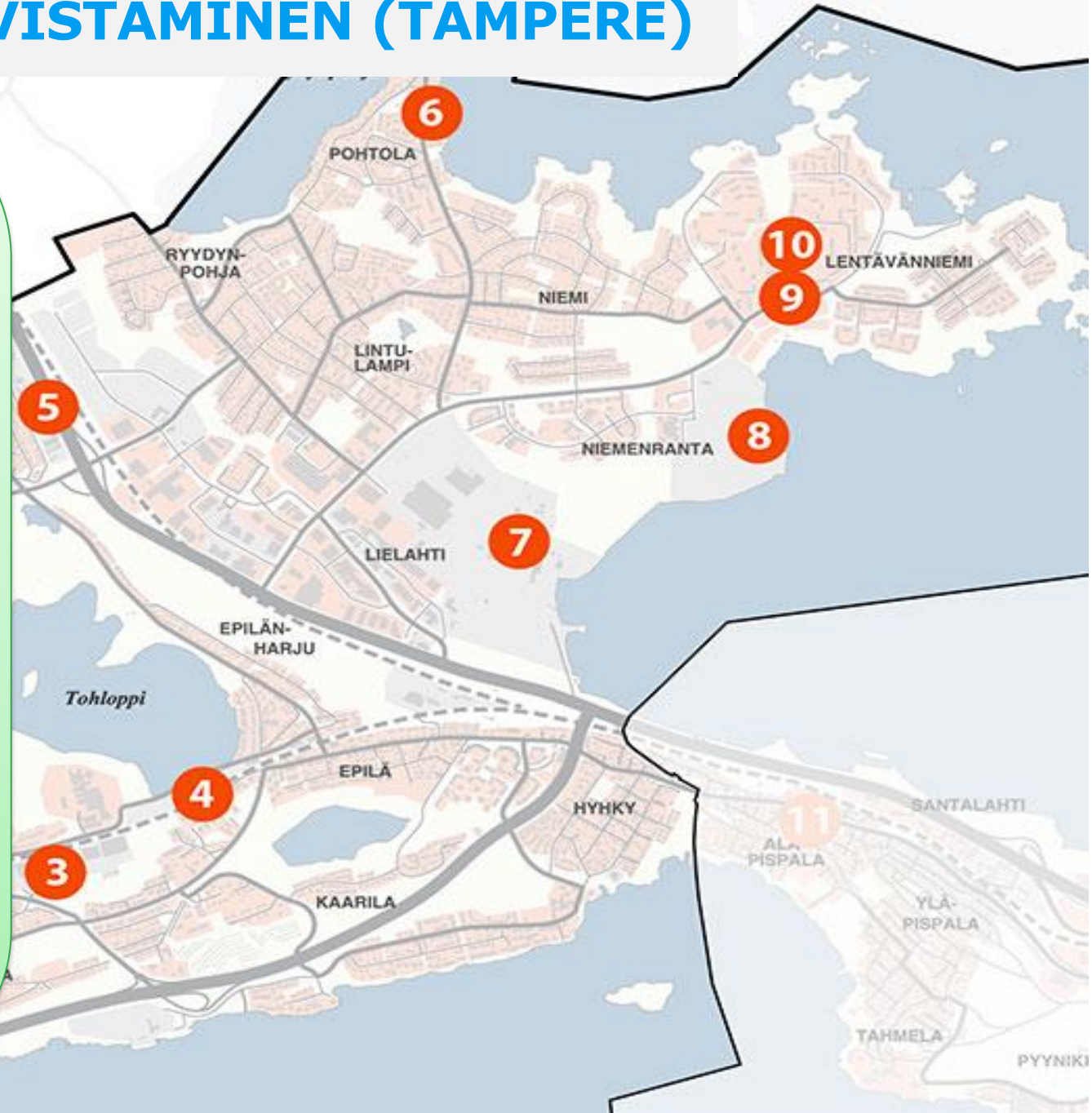
YHDYSKUNTARAKENTEEN TIIVISTÄMINEN (TAMPERE)

Yksi Tampereen kaupungin strategisista tavoitteista on yhdyskuntarakenteen tiivistäminen. Yhdyskuntarakennetta ohjataan vuoteen 2040 ulottuvalla yleiskaavalla, jossa 80 % kaavoitusohjelman asuinkerrosalasta sijoittuu keskuksiin sekä joukkoliikennevyöhykkeille.

Täysin kaavoittamatonta alaa kaupungissa on vain vähän. Täydennysrakentamiseen osoitettua uutta asuinkerrosalaa kaavoitetaan meluisiin ja ilmanlaadun kannalta vähemmän laadukkaisiin paikkoihin, koska paremmat paikat ovat jo asuinkäytössä. Yhtenä ratkaisuna melulta ja huonolta ilmanlaadulta suojautumiseen on käytetty muurimaisia ratkaisuja, joita on muun muassa Ratinanrannassa ja Kalevanrinteellä.

Asemakaavalla voidaan ohjata muurimaisen rakennuksen tai rakennusten rakentamista, jolloin näistä muodostuu melulta ja ilmansaasteilta suojaava rakenne. Asemakaava määrää rakennusten sijoittamisen muurimaisesti melulähteeseen nähden, eikä niitä voi toteuttaa muulla tavalla. Esimerkiksi Iskun ja Areenan asemakaavassa todetaan, että asunnot eivät saa avautua vain Hervannan valtavyöhykän, Jäähallinkaaren ja Sammonkadun suuntaan.

Kuva: Tampereen kaupungin verkkosivut

RATINANRANTA JA ASEMAKAAVOITUS (TAMPERE)

Kaupunki voi asemakaavalla ohjata muurimaisen rakennuksen tai rakennusten rakentamista, jolloin näistä muodostuu melulta ja ilmansaasteilta suojaava rakenne. Kuvassa näkyvä Ratinanrannan kerrostaloalue on suunniteltu siten, että rakennusmassojen välissä olevat avoimet piha-alueet tehostavat tuulettumista. Lisäksi pihat on suojattu melulta matalin aidoin.

Kuva: Blomweb, Copyright © 2018 Blom

VIHERKERROINTYÖ (TAMPERE)

Tampereen kaupunki pilotoi vuonna 2018 viherkerrointa, joka on suunnittelutyökalu kortteleiden ja tonttien pihojen ohjaukseen ja arviointiin. Tampereen kaupungin mukaan vastaava työkalu löytyy ulkomailta (Berliini, Malmö, Seattle) ja kotimaasta (Helsinki, Turku, Vantaa). Työkalun käytöllä Tampereen kaupunki tavoittelee vihertehokkuutta, jolla tarkoitetaan kasvillisuuden määrää ja hulevesien hallintaa tonteilla. Viherkerroin huomioi maanvaraiset pihat, kannet, katot sekä seinät.

Viherkertoimella Tampereen kaupunki kehittää luonnon monimuotoisuutta tukevia asuinympäristöjä, sopeutuu ilmastonmuutokseen, ja varmistaa, että laadukkaat ja vehreät pihat tulevat huomioiduksi suunnittelussa kaupunkirakenteen tiivistyessä ja vanhojen alueiden täydentyessä.

Excel-pohjaiseen työkaluun syötetään suunnittelun lähtötiedot (tontin käyttötarkoitus, pinta-ala) sekä tiedot kasvillisuudesta ja hulevesirakenteista. Näiden perusteella työkalu esittää tavoitetasen, johon kaavoituksella voidaan päästä.

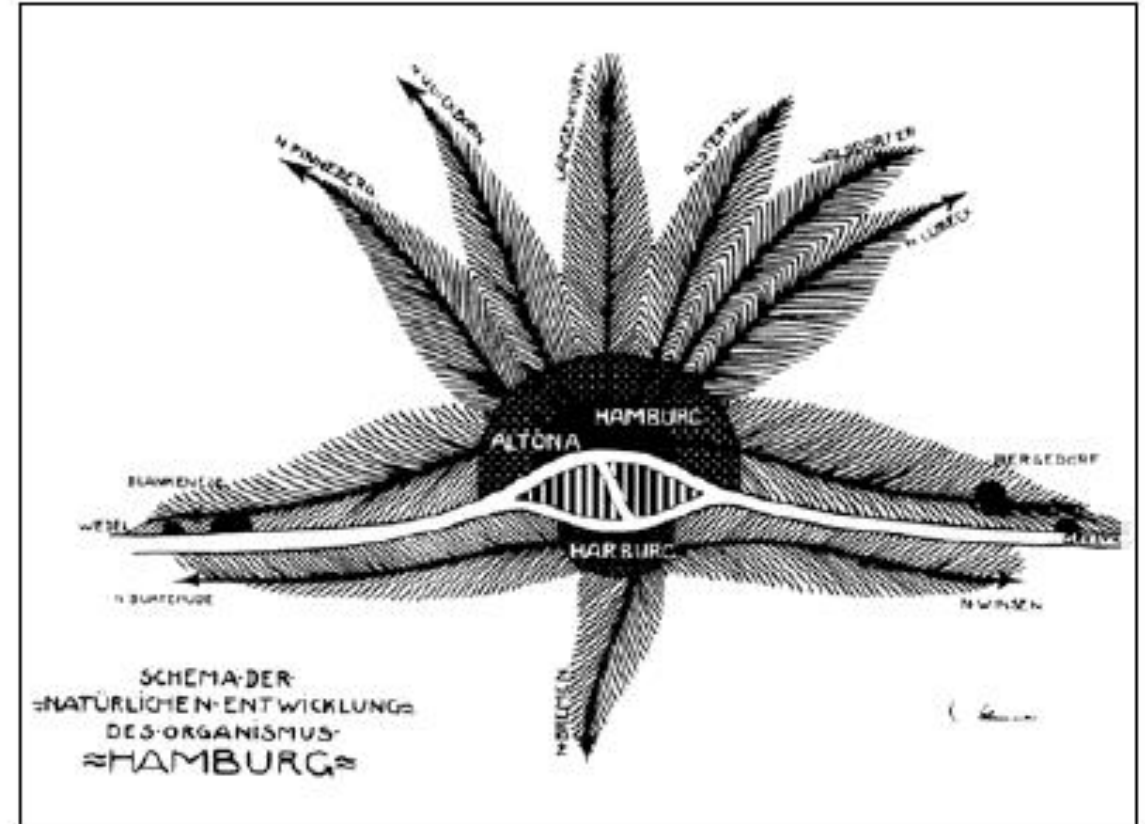
Kuva: Tampereen kaupunki

"TO HIDE" Elementti_ID	Elementin määrittelmä	Yksikkö	Pinta-ala tai lukumäärä	Painotus
1	Säilytettävä hyökkäintoinen isokokoinen (täysikasuisena > 10 m) puu, vähintään 3 m (b 25 m ²)	kpl	0	3,0
2	Säilytettävä hyökkäintoinen, pienikokoinen (täysikasuisena ≤ 10 m) puu, vähintään 3 m (b 15 m ²)	kpl	0	2,5
3	Säilytettävä hyökkäintoinen puu (1,5-3 m) tai iso pensas (b 3 m ²)	kpl	0	2,0
4	Säilytettävä luonnonmukainen tai luonnonmukainen pohjakasvillisuus	m ²	0	2,0
5	Säilytettävä luonnonmukainen avokallio	m ²	0	0,0
6	Isokokoinen puu, täysikasuisena > 10 m (b 25 m ²)	kpl	0	2,5
7	Pienikokoinen puu, täysikasuisena ≤ 10 m (b 15 m ²)	kpl	0	2,0
8	Isot pensaat (b 3 m ²)	kpl	0	1,5
9	Muut pensaat	m ²	0	1,0
10	Perennat	m ²	0	1,5
11	Niitty tai koto	m ²	0	1,2
12	Viljelypelto + hyötyvilja/kasvimaat	m ²	0	1,0
13	Nurmikko	m ²	0	1,0
14	Monivuotiset köynnökset (b 2 m ²)	m ²	0	0,5
15	Viherselä, vertikaalinen pinta-ala	m ²	0	0,3
16	Puoliäpärisevät pinnoitteet (esim. nummiki, kivityhki)	m ²	0	1,0
17	Läpärisevät pinnoitteet (esim. sora- ja hiekkapinnat)	m ²	0	3,0
	Vettä läpäisemätön pinta	m ²	0	-
18	Sadepuutarha (biostadustelualue), jossa monivuotista ja kerroksellista kasvillisuutta	m ²	0	3,0
19	Kattopuutarha, kasvialustan paksuus 20 – 100 cm	m ²	0	2,5
20	Niitty/ketokatto ja heinäkatto, kasvialustan paksuus 15 – 30 cm	m ²	0	2,0
21	Makaavuhaketta, kasvialustan paksuus 6-8 cm	m ²	0	1,5
22	Ilmeispinnanne tai -allas kasvillisuus- tai kivialuepinnalla (ei pysyvä vesipinta, läpäisevä maaperä)	m ²	0	3,0
23	Ilmeispinnanne (maanalainen)	m ²	0	1,5
24	Lampi, kosterikko tai tulvanittu luonnonmukaisella kasvillisuudella (ainakin osan vuodesta pysyvä vesipinta, muun ajan maa pysyy)	m ²	0	3,0
25	Viljely- tai pidentysalut 1) tai -pinnanne kasvillisuus- tai kivialuepinnalla	m ²	0	2,5
26	Viljelykalvento tai -alut (maalainen, huom. alus on tilavuuksil)	m ²	0	1,5
27	Biostadustuspinnanne tai -allas	m ²	0	3,0
28	Hulevesien keräminen läpäisemättömillä pinnoilla kastoveteksi tai ohjaaminen häiritsevästi läpäisevälle kasvillisuudelle	m ²	0	0,5
29	Hulevesien ohjaaminen läpäisemättömillä pinnoilla rakennustiivihin veteä hylähtäen, kuten lampiin ja puroihin, joissa vesi	m ²	0	0,5
33	Väljostava isokokoinen puu (b 25 m ²) rakennuksen etelä- ja lounaispuolella (erityisesti lehtipuut)	kpl	0	0,5
34	Kerroksellinen ja monitasoinen kasvillisuus (puit, pensaat, maanpeltokasveja - esim. 10 m ² aluella 100 m ²)	m ²	0	0,5
35	Viljelyn sovellettu istutukset: hedelmäpuut (b 10 m ²), marjapensaat (b 10 m ²), kasvunkalvento (b 2 m ²)	kpl	0	0,5
37	Valkoinen alueella luonnollisesti esiintyvä lajeja väh. 5 lajia/100 m ² vai säilytettävä/istutettava paikalle omainen kasvillisuus?	kpl	0	0,5
38	Kaakettien puiden tilalle on istutettu vähintään kymmeniä lajeja (isokokoinen täysikasuisena > 10 m puu, vähintään 3 m, b 25 m ²)	kpl	0	0,5
39	Perhosniitty ja näyttäviä sukkivat/ruokoset istutukset	m ²	0	0,1
41	Kerroksellinen suojavyöhyke, joka tukee ekologista verkostoa tai viherverkkoa	m ²	0	0,1
42	Monitasuinen pinna läpäisevä: b pinnalla (esim. hiekkä- tai sorapinnat) sekä paikall. laakso- ja peltomaat, biostadustelu, puoliäpärisevät	m ²	0	1,0
43	Vihreä katotus on oltava kattoterasseissa, joissa kasvillisuus vähintään 10 % pinta-alaista	m ²	0	0,3
45	Luonnonmukaisuusluokituksen ja eläimistön silloin olosuhteiden tukeminen (b 5 m ²) - esim. linnunpönttö, hyönteisohotus	kpl	0	0,0

VIHREÄ VERKOSTO (HAMPURI)

Hampuri on vihreä kaupunki Euroopan mittakaavassa. Edellytykset viheralueiden säilyttämiselle luotiin jo vuonna 1919 kaupungin rakennusosaston päällikön toimesta, joka loi kaupungille akselisuunnitelman. Suunnitelma yhdistää akseleittain kaupungin keskustan ja ympäröivät alueet. Akseleiden väliin jäävien alueiden oli tarkoitus toimia asuinalueiden läheisyydessä puistoina, viher-, viljely- ja ulkoilualueina sekä avoimia tiloina. Tätä suunnitelmaa seurataan yhä Hampurissa, ja suunnitelmia on päivitetty vuosikymmenten aikana. Huolta Hampurissa aiheuttaa viime aikoina vähentynyt viheralueiden määrä. Suunnitelman toimeenpanon myötä Hampuriin on syntynyt / syntyy useampi vihreä rinki tai käytävä, joiden olemassa olo halutaan turvata asumiseen liittyvien ja kaupallisten intressien lisääntymisestä huolimatta.

Kuva: Hampurin kaupungin verkkosivut

VIHREÄ VERKOSTO (HAMPURI)

Nykypäivän vihreä verkosto muodostuu akseleista ja kahdesta viherkäytävästä, joita täydentävät virkistysalueet, puistot sekä jalka- ja pyörätiet. Akselit (18-25 kilometriä) ulottuvat kaupungin keskustasta reunalle saakka. Vesireittien (Elbe, Alster, Osterbek, Wandse ja Bille) varrelle on muodostunut omat viherakselinsa.

Kaupungin puut (245 000) ovat tärkeitä vihreän vaikutelman lisäksi mikroilmaston, ilmansaasteiden vaikutusten lieventämisen sekä lintujen ja hyönteisten pesimäpaikkojen muodossa. Vihreän verkoston merkitystä asukkaiden viihtyvyyden ja luontosuhteen kannalta ei voi väheksyä. Tästä syystä vihreän verkoston nykytilan parantaminen sekä verkoston osien välisien yhteyksien kehittäminen on tärkeää. Tulevaisuudessa tämä tarkoittaa esimerkiksi keskustan kytkemistä Wilhelmsburgin viheralueisiin, Alster-Elbe -viherkäytävän vahvistamista sekä Winterhudessa ja Harburgissa sijaitsevan kahden laajan puiston liittämistä osaksi verkostoa. Pienemmän mittakaavan toimia ovat verkoston sisällä olevien alueiden jatkuva parantaminen ja katkeamien poistaminen. Vihreät kadut ja aukiot ydinkeskustassa laajentavat ensimmäistä viherkäytävää itään Hafencityn läpi.

Yksi konkreettinen esimerkki vihreän verkoston projekteista on Hampurin viherkattostrategian toimeenpano. Tavoitteena on kattaa sadan hehtaarin alue viherkatoilla. Energia- ja ympäristöministeriö tukee viherkattojen rakentamista yksityisessä omistuksessa oleviin rakennuksiin 3 miljoonalla eurolla vuoteen 2020 saakka. Tähän mennessä tukea on jaettu noin 0,9 miljoonan euron edestä, jonka myötä viherkattojen pinta-ala on lisääntynyt 3,8 hehtaaria (noin 80 eri rakennusta). Rakennusten omistajat voivat saada verokevennyksiä rakentamisesta aiheutuvista kustannuksista 60 prosenttiin saakka. Omistajat hyötyvät myös hulevesimaksun puolittamisesta, koska viherkatto pidättää hulevesiä. He säästävät lisäksi ylläpitokustannuksissa, koska viherkatto kestää kaksi kertaa perinteistä kattoa pidempään. Myös Hampurin kaupunki tukee viherkattojen asentamista kaupungin omille katoille. Esimerkiksi vuonna 2018 kaupunki osoitti 7,5 miljoonaa euroa koulujen viherkattojen rakentamiseen.

SUUNNITELMA DÜBBELSTRASSEN VIHERTÄMISESTÄ (HAMPURI)

Kuvat: Hampurin kaupungin verkkosivut

ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS

ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS SOSIAALISESTI KESTÄVÄN KAUPUNKIKEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

Esteettömyys tarkoittaa rakennettua ympäristöä, jossa jokaisen on helppo liikkua. Se yhdistetään usein myös saavutettavuuteen. Rakennetun ympäristön näkökulmasta lähipalveluiden saatavuus on myös olennainen esteettömyyteen liittyvä seikka.

Suomalaisissa kaupungeissa esteettömyyttä on edistetty inkrementaalisin ratkaisuin: lisäämällä rakennusten sisäänkäyntien eteen liuskoja, poistamalla portaita sekä helpottamalla ovien avaamista. Asuinrakennuksissa yleisin muutostyö on ollut hissien asentaminen hissittömiin rakennuksiin ARA:n hissiavustusta hyödyntäen. ARA voi myös myöntää avustusta liikkumisesteen poistamiseen. Esteen poistamisella mahdollistetaan liikkumisrajoitteisen pääsy asuinrakennukseen, siinä oleviin asuntoihin tai muihin tiloihin. Kaupungeista esimerkiksi Vaasa myöntää omia esteettömyysavustuksia. Vaasassa vammais- ja esteettömyysasiamies käy viikoittain läpi rakennuslupia osana rakennusvalvonnan katselmusasiamiehiä. Tällä tähdätään siihen, että esteettömyys tulee huomioitua rakennuslupia myönnettäessä. Liikennevirasto toteuttaa parhaillaan asema-alueiden esteettömyyteen keskittyvää hanketta.

Helsinki kaikille –projekti edustaa pitkäjänteistä esteettömyystyötä. Varsinaisen projektin päätyttyä Helsinkiin nimitettiin pysyvä esteettömyydestä vastaava projektinjohtaja. Nykyään esteettömyysasiamiehiä on ainakin Espoossa, Tampereella, Turussa ja Vaasassa. Käytännön voidaan katsoa olevan toimiva ratkaisu monessa kaupungissa.

Uumajan kunta on laatinut oman esteettömyysohjelmansa vuosille 2018-2030. Ohjelman keskeisiä teemoja ovat asenteet, julkiset hankinnat, rakennettu ympäristö, julkinen liikenne sekä asuminen.

HELSINKI KAIKILLE

Helsinki kaikille projektia toteutettiin vuosina 2002-2011 rakennusviraston johdolla. Projektin tavoitteeksi asetettiin kaupunki, jossa kaikkien on helppo liikkua ja toimia.

Projektin toteutukseen osallistettiin kaupungin virastojen, vanhus- ja vammaisjärjestöjen, asukkaiden, valtionhallinnon, kiinteistöjen, elinkeinoelämän sekä järjestöjen edustajat. Laadittuja suunnitelmia toteuttivat kaupungin laitokset ja virastot.

Projektin aikana Helsingille laadittiin esteettömyyssuunnitelma vuosille 2005-2010. Suunnitelma sisälsi esteettömyyden kehittämisen periaatteet ja loi täten pohjaa kaupungin esteettömyystyölle.

Tulokset ja opit

Projektin myötä esteettömyys on tullut mukaan suunnitteluun ja ohjeisiin. Vuonna 2003 SuRaKu-projekti toteutettiin Helsingin, Espoon, Turun, Tampereen, Vantaan ja Joensuun yhteistyöhankeena, jossa luotiin ohjeet julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon esteettömyyden turvaamiseksi.

Katualueita koskevat tyyppipiirrustukset korvasivat SuRaKu-ohjeet katualueilla. Olennaista on, että esteettömyysratkaisut sisältyvät normaaliin katujen suunnitteluun ja rakentamiseen ilman erillisiä ohjeita.

Projektin aikana laadittiin alueellisia esteettömyyssuunnitelmia, joista selvisi kaupunginosittain mitä reittejä ja tiloja kohennetaan ja kuka työn tekee.

Helsinki päätti jatkaa esteettömyystyötä projektin päätyttyä. Vuonna 2012 nimitettiin pysyvä, esteettömyydestä vastaavat projektijohtaja.

MAUNULAN KUNTOPOLKU JA TAAVETINPUISTO

Osana Helsinki kaikille -projektia kaupunki toteutti asukkaan ehdotuksesta alkunsa saaneen Maunulan kuntopolun. Kuntopolun mahdolliset käyttäjät otettiin mukaan suunnitteluun. Lisäksi käyttäjien tarpeita erilaisille luontopoluille selvitettiin hankesuunnitelmassa.

Maunulan kuntopolun pituus on 400 metriä, ja se sisältää perus- ja yhdysreitit. Kuntopolku valmistui vuonna 2004 sairaalan, palvelutason sekä palveluasuntojen läheisyyteen.

Perusreitin väri on keltainen ja yhdysreitin oranssi. Esteettömyys on huomioitu kalusteissa, joiden ääreen pääsee apuvälineiden kanssa.

Taavetinpuisto on Helsingin Pikku Huopalahdessa sijaitseva ikäihmisille soveltuva puisto, jonka yhteydessä on kaitein varustettu 60 metrin mittainen kävelyreitti. Puiston välittömässä läheisyydessä sijaitsee ikäihmisille suunnattu asumispalvelukeskus Wilhelmiina. Puiston yhteydessä on 500 metrin mittainen Ikiliikkujareitti, joka kulkee läheisen korttelin ympäri ja viereisen puiston läpi. Vaikka puisto on suunniteltu erityisesti ikääntyneitä ajatellen, se sopii kaikille käyttäjille. Puisto on toteutettu Miina Sillanpääsäätiön ja Helsingin kaupungin yhteistyönä ja se avattiin vuonna 2009.

ESTEETTÖMYYSOHJELMA (UUMAJA)

Uumajan strategisiin tavoitteisiin sisältyy taloudellisten ja hyvinvointiin liittyen tavoitteiden lisäksi pyrkimys olla Ruotsin esteettömin kunta vuoteen 2022 mennessä. Uumajan kunta on laatinut esteettömyysohjelman vuosille 2018-2030. Ohjelma linkittyy Uumajan strategiseen suunnitelmaan, ja on osa sen toimeenpanoa. Ohjelma koostuu ajallisesti kolmesta osuudesta: 2018-2022, 2023-2026 sekä 2027-2030.

Tarvetta ohjelmalle on, koska väestönkasvun myötä myös liikkuvuushaasteita omaavien henkilöiden määrä kaupungissa lisääntyy. Arviolta joka kuudennella työikäisellä esiintyy haasteita liikkuvuuteen liittyen. Yhtenä ohjelman tavoitteena on sosiaalisesti kestävä Uumaja.

Ohjelmassa esteettömyyden on määritelty koskevan seuraavaa: liikuntarajoitteisten oikeudet ja velvollisuudet; se, kuinka hyvin organisaatio, yritys tai työpaikka toimii riippumatta liikuntakyvystä; pehmeät ja kovat arvot, jossa pehmeät tarkoittavat asenteita ja kovat tarkoittavat rakennuksia, busseja ja verkkosivuja; erilaiset toiminnalliset eroavaisuudet väestössä (fyysiset, neurologiset, kuuloon ja näköön liittyvät sekä allergiset).

Esteettömyystyölle on asetettu onnistumistavoitteita, joissa esteettömyyden edelläkävijät ovat onnistuneet: koko organisaatiolla on halu edistää esteettömyyttä; tämä näkyy organisaation tavoitteissa ja strategisissa dokumenteissa; organisaatioon on nimetty vakituinen henkilö koordinoimaan esteettömyystyötä; kaikki toimialat määrittelevät selkeät esteettömyystavoitteet, joiden toteutumista voidaan seurata säännöllisesti mitattavin indikaattorein.

ESTEETTÖMYYSOHJELMA (UUMAJA)

Työssä Uumajan kunta keskittyy erityisesti seuraaviin osa-alueisiin:

sitoutuminen ja asenteet, joita parannetaan lisäämällä jokaisen kunnan työntekijän perustietoja esteettömyydestä; varmistamalla, että käytössä on työkaluja ja toimeen tartutaan, kun kuntalaisilta saadaan palautetta; palautteeseen suhtaudutaan työtä ohjaavana resurssina

Julkiset hankinnat, joiden prosesseihin osallistetaan enemmän liikuntarajoitteisia henkilöitä; palveluntuottajien on oltava tietoisia lakisääteisistä vähimmäisvaatimuksista tuotteille ja palveluille

Rakennettu ympäristö – tavoitteena on, että jokainen voi osallistua yhdenmukaisesti, oli kyse sitten asumisesta, koulusta, koulutuksesta, työstä, vapaa-ajasta jne. Tilannetta parannetaan kunnan omien tilojen säännöllisillä inventoinneilla ja havaittujen puutteiden korjaamisella

Julkinen liikenne, jota kehitetään vähentämällä yksityisautoilun osuutta ja lisäämällä pyöräilijöiden ja jalankulkijoiden osuutta. Liikuntarajoitteisia henkilöitä, jotka eivät voi hyödyntää julkista liikennettä, tuetaan palveluliikenteen avulla. Tilannetta parannetaan varmistamalla, että julkinen liikenne huomioi esteettömyyden. Lisäksi varmistetaan matkaketjujen (terminaalit, matkakeskukset, pysäkit) esteettömyys

Asuminen ja lähialueet: Uumajan kestävyystavoitteita täydennetään esteettömyystavoitteilla; kunta varautuu esteettömien asuntojen tarpeen kasvuun; kunnan omistamia asuntoja, jotka on muutettu esteettömiksi, varataan ensisijassa liikuntarajoitteisille; kunta suunnittelee asuinalueiden lähelle esteettömiä viheralueita.

Varsinaisia tuloksia ei vielä ole, koska ohjelma on käynnistynyt tänä vuonna.

OSALLISUUS

OSALLISUUS SOSIAALISESTI KESTÄVÄN KAUPUNKIKEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

Osallisuuden lisääminen kaupunkiympäristöä rakenteellisen ratkaisuin kehittämällä on ollut Suomessa vähäistä. Sen sijaan muita tapoja lisätä osallisuutta on hyödynnetty ahkerammin. Muun muassa maankäyttö- ja rakennuslakiin liittyvät omat käytännöt osallistumisen suhteen. Kaavahankkeiden yhteydessä järjestetään osallistumistilaisuuksia. Kuntalainen voi osallistua myös ottamalla suoraan yhteyttä kaavoittajaan tai esittämällä mielipiteen kaavasta sen ollessa nähtävillä. Kuntalainen saa tiedon kaavan valmistelun aloittamisesta, nähtävillä olosta sekä hyväksymisestä paikallislehdestä.

Toista, tutkimuksellisempaa tapaa osallistaa edustaa Aalto-yliopiston tutkimushanke, jossa tarkasteltiin elinympäristön koettua laatua ja sen yhteyksiä asukkaiden koettuun terveyteen ja hyvinvointiin. Elinympäristön koettua laatua tutkittiin kiinnittämällä laatukriteereitä fyysiseen ympäristöön ja tiettyihin suunnitteluratkaisuihin sekä tutkimalla koetun laadun toteutumista ja laatutekijöiden saavuttamista. Varsinaisena tutkimusmenetelmänä käytettiin pehmoGIS-metodia, joka on internetissä toimiva kysely, jonka avulla asukkaan kokemus kiinnitetään paikkatietoon.

Nykyään asukkailla on mahdollista jakaa havaintojaan rakennetusta ympäristöstä ja / tai ilmoittaa epäkohdista kaupungille. Tätä varten on kehitetty erilaisia verkko- ja älypuhelinpohjaisia sovelluksia. Esimerkiksi Kouvolan kaupungilla on tähän tarkoitukseen mobiiliapplikaatio. Tuttuja esimerkkejä ovat myös erilaiset alueraadit, joita on muun muassa Lappeenrannassa ja Tampereella. Lappeenrannassa alueraadit tekevät parannus- ja kehittämissesityksiä ja toteuttavat yhteistyössä kaupungin kanssa erilaisia asumiseen, liikennejärjestelyihin ja palveluihin liittyviä hankkeita. Lappeenrannan kaupungin mukaan raatien toiminta on havaittu tehokkaaksi sekä tulokselliseksi.

Kaupunkilaiset voidaan myös osallistaa suunnitteluun. Tällä tarkoitetaan asukkaiden yhdessä tekemää päätöstä julkisen rahoituksen suhteen. **Rovaniemi** otti ensimmäisenä suomalaisista kaupungeista osallistavan budjetoinnin keinovalikoimaan jo vuonna 1993. **Helsinki** on hyödyntänyt osallistavaa budjetointia hankkeissa, kunnes kuluvana vuonna osallistavasta budjetoinnista on tullut pysyvä käytäntö. Vastaavia esimerkkejä on myös **Espoosta**, **Kuopiosta** **Porista** ja **Tampereelta**.

OSALLISTAVA BUDJETOINTI

Osallistavan budjetointi aloitettiin Rovaniemellä jo vuonna 1993, jolloin Yläkemijoen aluelautakunta aloitti toimintansa. 20 vuotta myöhemmin toiminta laajeni kattamaan kaikki Rovaniemen maaseutualueet. Aluelautakunnilla on kaksi tehtävää: palvelutehtävä ja kehittämistehtävä. Lisäksi niillä on kehittämisbudjetti, jonka kohdentamisesta ne päättävät itsenäisesti. Vuonna 2017 resursseja kohdennettiin asukkaiden arjen turvaa lisääviin toimenpiteisiin, ennaltaehkäiseviin toimiin asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, elinympäristön viihtyisyyttä edistäviin toimenpiteisiin, viestintään ja koulutukseen.

Helsinki on puolestaan hyödyntänyt osallistavaa budjetointia mm. keskustakirjasto-hankkeen suunnitteluun vuonna 2012, nuorten osallistamiseen RuutiBudjetin avulla vuonna 2013 ja Maunula-talon suunnitteluun vuonna 2017. Vuonna 2018 osallistavasta budjetoinnista on tullut pysyvä käytäntö: jatkossa Helsinki asettaa kaupunkilaisten päätettäväksi 4,4 miljoonan euroa vuosittain osallistavaan budjetointiin.

Vastaavia esimerkkejä on myös Espoosta (ManiMiitit -> nuorilla mahdollisuus vaikuttaa nuorisopalvelujen budjetin kohdentamiseen), Kuopiosta (Mäntykampuksen osallistuvan budjetoinnin kokeilussa alueen viiden taloyhtiön asukkaat saivat päättää rahojen käyttökohteista), Porista (osallisuusagentit -> asuinalueiden kehittäminen) ja Tampereelta (asukkaat saivat päättää, miten osa Tesomajärven virkistysalueen kehittämisen budjettivaroista käytetään). Oma Tesoma -hanke, jota toteutettiin Tampereella vuosina 2014-2018 on esimerkki laajemmasta, poikkihallinnollisesta kokeilusta, jossa kaupunkiorganisaatioon kehitettiin uusia työkaluja (mm. joukkorahoitus) ja osallistettiin sekä sisäisiä että ulkoisia sidosryhmiä.

OMA TESOMA -HANKE (TAMPERE)

Oma Tesoma on vuosina 2014-2018 toteutettu Tampereen kaupungin ohjelmallinen kehittämishanke, joka oli osa Tampereen kaupunkistrategiaa ja kaupunkiseudun kasvusopimusta. Ohjelmalla tavoiteltiin sellaisen omaleimaisen, elinvoimaisen ja viihtyisän kaupunginosan luomista, joka houkuttelisi ihmisiä asumaan ja asioimaan.

Ohjelman taustat ulottuvat edelliselle vuosikymmenelle. Kaupunki hyödynsi tuolloin tilaaja-tuottajamallia. Samaan aikaan valmisteltiin hyvinvointipalvelujen palveluverkon kehittämissuunnitelmia, jotka laadittiin kaupungin eri toimialojen yhteistyönä. Tesoman alueen kehittämistarve nostettiin esille hyvinvointipalvelujen palveluverkon kehittämissuunnitelmassa jo vuonna 2009.

Tampereen kaupunki tarjosi Tesomaa Ympäristöministeriön asuinalueiden kehittämisohjelmaan (2013-2015). Tesoman valintaa puolsivat kaupungin näkökulmasta maankäytön ja palvelujen kehittämistarve, EHYT (Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella) -suunnittelun aloittaminen, Tohlopin suhteen virinneet suunnitelmat media-alan keskittymästä sekä tulevaisuuden joukkoliikennetkaisuja koskeneet suunnitelmat.

Asuinalueiden kehittämisohjelman painopisteitä olivat mm. kansalaisosallistaminen ja poikkihallinnollinen yhteistyö. Ensimmäisen suhteen Tampereella oli sekä perinteitä että rakenteet. Jälkimmäisen osalta ajan koettiin olevan kypsä. Hankkeen valmistelusta vastasi asuntotoimi yhteistyössä kaupungin muiden toimialojen kanssa.

OMA TESOMA -HANKE (TAMPERE)

Ohjelman aikana hanketoimijat toteuttivat hyvin monipuolista toimintaa painottuen alueen asunto-, palvelu-, harrastus-, koulutus- sekä työllistymistarjonnan ja -mahdollisuuksien kehittämiseen ja monipuolistamiseen. Ohjelma edisti eri tahojen yhteisöllisyyttä ja loi kumppanuutta syventäviä osallistumISRatkaisuja ja uudenlaista toimintamallia alueen ja sen palveluiden kehittämiseksi sekä asukkaiden hyvinvointierojen vähentämiseksi.

Hanketoimijat vastasivat myös useiden kehittämis- ja tutkimusprojektien toteutuksesta, joista osa oli kaupungin hallinnoimia, osaan kaupunki osallistui osatoteuttajana ja osalle kaupunki loi edellytyksiä kumppanien vastatessa toteutuksesta. Kumppaneita olivat esimerkiksi järjestöt, yritykset, elinkeinoelämän edustajat, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset sekä asuntoyhtiöt ja -yhteisöt. Myös alueella asuvat ja alueen palveluja käyttävät ihmiset olivat hankkeessa kumppaneina.

Esimerkkejä hankkeen alla toteutetuista hankkeista: turvallisuuskartoitus, koklaamo, joukkorahoitus, osallistava budjetointi, yhteisöllinen metsäpuutarha sekä lukuisat kaava- ja kulttuurihankkeet

Tulokset ja opit: useamman vuoden mittaisen ohjelmatoiminnan aikana sekä sisäisten (kaupungin virkamiehet) että ulkoisten (Tesoman asukkaat) sidosryhmien sitouttaminen onnistui. Alkuvaiheessa eri tahojen mukaan saaminen edellytti projektihenkilöltä hyvin aktiivista vaikuttamista. Asiaa auttoi kaupungin ylimmän johdon tuki ja sitoutuminen. Projektien tulosten ja niiden saaman positiivisen näkyvyyden myötä osallistaminen helpottui. Joukkorahoitusta tutkittiin hankkeen aikana, ja mesenaatti.me-alustalle luotiin Tampere-aiheinen sivu. Tampereen kaupunki aikoo osoittaa tukensa hyväksi katsotuille kampanjoille. Joukkorahoituksesta on tulossa yksi lisä kaupungin työkaluvalikoimaan.

YHTEISÖLLISYYS

YHTEISÖLLISYYS SOSIAALISESTI KESTÄVÄN KAUPUNKIKEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

Yhteisöllisyys syntyy ihmisistä ja heitä yhdistävistä tiloista. Tällä tavalla tarkasteltuna rakennetulla ympäristöllä on suuri merkitys yhteisöllisyyden kannalta. Yhteisöllisyydellä on katsottu myös olevan myönteinen vaikutus ihmisten jaksamisen sekä yksinäisyyden ja syrjäytyneisyyden torjumisen kannalta. Yhteisöllisyyttä on tutkittu esimerkiksi ikääntyvien ihmisten näkökulmasta. Belgialaisen tutkimuksen (Buffel ym. 2014) mukaan mm. päivittäiset kävelyt ja tunne siitä, että on osa naapurustoa (feeling involved in neighbourhood) edistävät ikääntyneiden sosiaalista aktiivisuutta. Aasukkaat, jotka kokivat kuuluvansa osaksi naapurustoa ja myös tapasivat naapureitaan, osallistuivat muita vastaajia useammin vapaaehtoistyöhön ja järjestöjen toimintaan.

Rakennetussa ympäristössä erilaiset yhteiskäyttötilat ja kohtaamiset mahdollistavat puitteet ovat tärkeitä. Tuokkola, Nieminen & Konttajärvi (2016) ovat osoittaneet, että yhteistilojen ja yhteisen toiminnan lisääminen lisäsi myös vanhempien ihmisten hyvinvointia ja osallisuutta. Tutkijat kuitenkin huomattavat, että näiden henkilöiden mahdollisuudet osallistua yhteiseen toimintaan joko taloissa tai asuinalueilla vaihtelee suuresti.

Yksittäisten rakennusten ja palvelukeskusten lisäksi Suomeen on syntymässä kokonaisia kortteleita, jossa rakennettu ympäristö tukee eri-ikäisten yhteisöllisyyttä. Helsingin Jätkäsaarella sijaitsevassa sukupolvien korttelissa korttelivalmentajan työnä on yhteisen tekemisen ohjaaminen. Tampereen Tesomalle on rakentumassa elinkaarikortteli, jossa on paljon yhteisöllisiä elementtejä. Lisäksi Kajaanissa ja Oulussa on vastaavia suunnitelmia. Kajaanissa elinkaarikortteli tulisi kaupungin keskustaan, vanhan linja-autoaseman paikalle. Oulussa Lipporantaan on suunniteltuun kortteliin on tulossa omistus- ja vuokra-asumista sekä monipuolinen ikärakenne. Yhteisöllisyyttä tukevat yhteistilat ja yhteiskäyttötavarat sekä asukkaiden toiveiden mukaan toteutettavat aktiviteetit.

SUKUPOLVIEN KORTTELI (HELSINKI)

Helsingin Jätkäsaareen on valmistunut monisukupolvisen asumiseen perustuva sukupolvien kortteli, jonka suunnittelussa on otettu huomioon eri-ikäisten ja eri tavalla asuvien toiveet ja tarpeet. Kortteli rakentuu kolmen kiinteistön ympärille ja yhdistää näiden yhteistilat luoden niistä isompia ja monipuolisempia. Yhteistilat sijaitsevat pääosin Setlementtiasuntojen kohteessa, mutta palvelevat koko korttelin asukkaita. Yhteisöllisyys on korttelissa keskiössä ja tilaratkaisut tukevat sitä. Kolmen rakennuksen läpi kulkee sisäkatu, jota voi käyttää vaikka kuntopolkuna. Yhteistilojen on tarkoitus houkutella asukkaita kanssakäymiseen ja tätä kautta luoda kylämäinen tunnelma, jossa ihmisten osaaminen ja taidot yhdistyvät vapaa-ajan harrastuksissa ja tapahtumissa.

Sukupolvien korttelissa on toiminut korttelivalmentaja helmikuusta 2017 alkaen. Korttelivalmentaja on sekä yhteistoiminnan fasilitaattori, kuuntelija että sovittelija. Toiminnan käynnistyttyä korttelivalmentaja toteutti asukaskyselyitä toiminnan suunnittelun tueksi. Kyselyillä selvitettiin millaisia taitoja ja voimavaroja asukkailla oli muille jaettavaksi. Kyselyn kautta tunnistettiin henkilöitä vetämään joogaa, lenkkiryhmää, opiskelijoita lapsenvahdeiksi jne.

Yksittäisiä tapahtumia on paljon, ja valmentaja on mukana auttamassa käytännön järjestelyissä. Toimintaa myös suunnitellaan säännöllisin välein asukaskahveilla. Haasteena on kuitenkin, että moni korttelin asukkaista ei koe tarvetta yhteisöllisyydelle. Suuri osa opiskelijoista ja perheellisistä viettää aikaa muualla. Yhteinen toiminta on vetänyt eniten puoleensa Setlementtiasuntojen asukkaita.

Opit: huomattava osa valmentajan työajasta kuluu kohtaamisiin ja kuunteluun. Nykyinen työaika (20 tuntia viikossa) ei näytä riittävän. Työ edellyttää sosiaalisia taitoja, ja lähenee paikoitellen etsivää sosiaalityötä. Yhteisöllisyyden rakentaminen vaatii paljon panostusta, eikä synny itsestään. Pelkät tilat eivät synnytä yhteisöllisyyttä.

Taustalla korttelin sisäpiha (lähde: ARA)

Kaikkien asukkaiden asunnot avautuvat pois päin liikennemelusta.

Pihatalo, jossa askartelutiloja, sauna ja monitoimitila esimerkiksi juhlien järjestämiseen.

Kortteliin tulee yhteisökoordinaattori, joka on avainhenkilönä tukemassa asukkaiden itseohjautuvaa toimintaa.

Asumis- ja hallintamuotojen sekoittaminen: omistusasuminen, vuokra-asuminen, asumisoikeusasuminen, ryhmäkodit, yhteisösenioriasuminen

TESOMAN ELINKAARIKORTTELI

Tampereen Tesomalle tulevan elinkaarikorttelin suunnittelussa on panostettu yhteisöllisyyteen. Kortteli rakentuu 46 vuokra-asunnosta, 39 asumisoikeusasunnosta ja 111 palveluasunnosta. Suunnittelussa on lähdetty yhteisöllisyyttä tukevista ratkaisuista ja asumismuotojen monipuolisuudesta: asumisratkaisut sopivat eri-ikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville. Yhteisöllisyyttä tukevat talojen sisäänkäyntien yhteydessä pihalle avautuvat oleskelu- ja harrastusaulat. Katutasossa on ruokala ja yhteistiloja. Korttelin keskellä on pihatalo, joka tarjoaa askartelutiloja, saunan ja monitoimitilan, jossa voi järjestää mm. juhlia. Korttelissa on myös yhteiskäyttöauto

Lähde (kuva + teksti): <http://omatesoma.fi/wp-content/uploads/Kohtaaminen-ehdotus-FINAL.pdf>

MUITA TOIMIA, TAMPEREEN KAUPUNKI

Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä on asemakaavamuutos- ja hankesuunnitteluvaiheessa (taustalla toinen voittaneista ehdotuksista, "Sydän").

Hervannan pohjoisakselin tontinluovutuskilpailu on ratkaistu ja käynnissä on asemakaavamuutos.

Tampereen kaupunki selvittää asuinalueiden hyvinvointia ja mahdollista eriytymiskehitystä YKR-ruututietoon pohjautuvana ja Tilastokeskukselta ostetun datan kautta analysoiden. Kaupungilla on myös valmistumassa "Työkalupakki haitallisen eriytymiskehityksen ennaltaehkäisemiseksi". Lisäksi harkitaan asuinaluetyöryhmän perustamista. Työryhmän tehtävänä olisi tunnistaa sellaisia alueita, joilla olisi käynnissä sosiaalista eriarvoistumista sekä tunnistaa poikkihallinnollisesti keskeisiä toimenpiteitä, ohjelmoitavaksi, ja seurattavaksi.

Kuvan lähde: <http://omatesoma.fi/wp-content/uploads/Ehdotus-Sydn.pdf>

LIPPORANTA (OULU)

Lipporantaan rakennetaan 10 talosta koostuva kortteli yhteensä noin 500 asukkaalle. Kolme rakennusta on jo valmiina, ja neljäs valmistuu keväällä 2019, jolloin kaikki suunnitellut yhteistilat tulevat käyttöön.

Yhteistiloja on yhteensä 500 m², ja käytössä on jo asukkaiden yhteinen olohuone, keittiö, saunaosasto sekä vierashuone. Kuntosali valmistuu keväällä. Erillisissä liiketiloissa toimivat yksityinen liikuntapäiväkotikoti ja 24-paikkainen palveluasumisen yksikkö ikääntyneille. Suunnitelmissa mainitaan myös terveyskioski sekä muut hyvinvointipalvelut.

Lipporannassa edistetään ekologisuutta ja kestävän kehityksen periaatteita asumisessa. Asukkaat voivat hyödyntää yhteistä Lipporanta-polkupyörää, yhteiskäyttöautoa, urheiluvälineitä sekä pienremonttitarvikkeita. Vieraiden majoittamista varten yhteistiloista löytyy vierashuone.

Asukkaita on tukemassa palveluntarjoaja, jonka ylläpitämän portaalin kautta esimerkiksi pieneksi jääneitä lastenvaatteita tai käyttämättömiä leluja voidaan kierrättää. Portaaliin on myös koottu alueen lähipalvelut ja sen avulla aulapalvelu on tavoitettavissa. Aulapalvelu vastaa yhteisten tilojen toimivuudesta ja siisteydestä, auttaa palveluiden käytössä ja järjestää yhteisiä tapahtumia asukkaiden kanssa.

Lipporanta sijaitsee ydinkeskustan kupeessa. Erilaiset harrastus- ja virkistysmahdollisuudet - Kävelysillat, pyörätiet, urheilustadion ja uimahalli, kuntoilu- ja melontareitit, venesatamat sekä uimaranta kylpylähotelleineen – sijaitsevat lähellä.

Taustalla havainnekuva Lipporannasta (lipporanta.fi)

LIPPORANTA (OULU)

Lipporannan kehittämistä ovat ohjanneet ajatus elinkaariasumisesta. Kortteliin tavoitteellaan monipuolista ikärakennetta. Oulun kaupungilta saatujen tietojen mukaan korttelin vuokra-asunnoissa asuu alkuvaiheessa erityisesti nuorempia asukkaita. Kortteliin on valmistumassa myös seniori- ja palveluasuntoja ensi keväänä.

Kaupunki on kiinnittänyt huomiota esteettömyyteen ja turvallisuuteen ja ikääntyneet on otettu suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon. Suunnitteluvaiheessa kaavoituksen ohjausryhmä tutustui palvelu- ja yhteisöllisen asumisen kohteisiin Ruotsissa ja Tanskassa. Varsinainen kaavoitus- ja suunnitteluprosessi sisälsi perinteistä vuorovaikutusta kuntalaisten osallistamiseksi.

Tulokset ja opit: ennen hankkeen käynnistymistä Oulun kaupungin hallintokuntien sisällä käytiin laajoja keskusteluja hankkeen lähtökohdista, joissa syntyi hyviä ideoita ja sopimuksia yksityisten ja julkisten palveluiden yhdistämisestä ja lomittamisesta. Näihin lukeutuvat mm. kioskikirjasto ja terveystiete.

Kuva: lipporanta.fi

YHTEISÖLLISYYDEN HUOMIOIMINEN ASUNTOMESSUKOHOEISSA

Yhteisöllisyys on teema, joka näkyy useilla tulevilla asuntomessuilla.

Kouvolaan on rakentumassa (2018-2019) yhdeksän yhteisöllisen rakennuksen kokonaisuus. Kokonaisuudessa on kylätupa ja kahdeksan neljän huoneiston taloa. Keskeistä on arjen kohtaamispaikat alueella, tulossa esim. yhteiset viljelypalstat. Alue sijaitsee kuuden kilometrin päässä Kouvolan keskustasta.

Lohjalla on asuntomessut vuonna 2021. Alue soveltuu eri-ikäisille ja eri elämäntilanteessa oleville (omakoti-, townhouse/rivitalo- sekä kerrostaloasuntoja; omistus-, vuokra- ja asumisoikeusasumista, joillekin omakotitonteille sukupolviasumista. Kerrostalokortteliin tulee yhteispihat, kohtaamispaikka, kortteliravintola, pop up -palvelutila ja päiväkot. Osuuskunta koostuu minitaloista ja yhteisistä tiloista. Kokkokalliosta (eräs osa) alueen asukkaiden sekä lohjalaisten kohtaamispaikka (kahvila, rantasauna, palveluita, tapahtumia, majoitustilaa jne.). Kestävä liikkuminen (alle 2 kilometriä keskustaan, alueella peruspalvelut, yhteiskäyttökulkuneuvot, sähköinen liikenne, mahdollinen palveluliikenne, hyvät pyörä- ja kävelytiet).

Vuoden 2025 asuntomessut järjestetään Oulussa. Yhteisöllisyys tulee olemaan yhtenä teemana. Ensi keväänä toteutetaan arkkitehtuurikilpailu alueen suunnittelusta.

ASUNTOREFORMI 2018

Asuntoreformi 2018 oli avoin arkkitehtuurikilpailu, jossa tunnistettiin ajankohtaisia asumisen haasteita. Samalla etsittiin haasteisiin innovatiivisia ja toteuttamiskelpoisia ratkaisuja. Keskeisiä teemoja kilpailussa olivat mm. kestävä kaupunkikehityksen edistäminen, kohtuuhintaisuus, asukaslähtöiset toteuttamismallit, asumisen kestävyys erilaiset ulottuvuudet ja uudet asumisen palveluratkaisut.

Kilpailulla haettiin lisäksi konkreettista ratkaisua Jyväskylään, Tampereelle ja Vantaalle sijoittuviin asuntosuunnittelun kohteisiin. Voittajien valinnassa painoi suunnitelmien innovatiivisuus ja uusien ratkaisujen kehittäminen. Lisäksi kiinnitettiin huomiota kokonaisvaltaiseen arkkitehtuurin laatuun, suhteeseen ympäröivään kaupunkirakenteeseen, asuinympäristön viihtyisyyteen ja elämyksellisyyteen sekä toiminnalliseen laatuun ja uusiin asuntoratkaisujen ideoihin.

Tampereen osalta tärkeitä tutkittavia aiheita olivat monimuotoiset perheet, asuntojen muuntojoustavuus ja typologinen monimuotoisuus, uudenlainen yhteisöllisyys ja älykäs rakennettu ympäristö. Vantaata kiinnostivat puolestaan uudet ideat täydennysrakentamiseen.

IKÄYSTÄVÄLLISTEN ASUINALUEIDEN KEHITTÄMINEN

IKÄYSTÄVÄLLISTEN ASUINALUEIDEN KEHITTÄMINEN SOSIAALISESTI KESTÄVÄN KAUPUNKIKEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

Ikäystävällisten asuinalueiden voidaan katsoa palvelevan kaupungin kaikkia asukkaita iästä riippumatta. Mikäli asuinalue on ikäystävällinen, sopii se yhtä lailla muillekin. Ikäystävällisyyden yhteydessä korostuvat esteettömyys, saavutettavuus, yhteisöllisyys sekä lähipalveluiden saatavuus.

Manchesteria voidaan pitää ikäystävällisyyden edelläkävijänä Euroopassa. Ikäystävällisyyttä on edistetty erilaisten aloitteiden kautta jo 1990-luvulta useiden eri toimijoiden välisenä yhteistyönä. Ikääntyvät osallistettiin Manchesterissa sijaitsevan Alexandra Parkin suunnitteluun. Osallistavan prosessin myötä ikäihmisistä on tullut puiston aktiivinen käyttäjäryhmä muiden kaupunkilaisten ohella.

Tampereella on kiinnitetty huomiota ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitäviin asuinympäristöihin. Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeessa on viety eteenpäin ikääntyneille suunnattua Lähitori-toimintamallia, jossa perinteinen sote-palvelutuotanto yhdistyy erilaisiin hyvinvoinnin ja kulttuurin aktiviteetteihin. Lähitorit ovat kaikenikäisten kohtaamispaikkoja, vaikka painopiste on ikääntyneissä. Osana hankkeen toteutusta Hervantaan on suunniteltu esteetön asiointireitti, joka helpottaa palvelujen hyödyntämistä.

Kuopiossa ikäystävällisiä asuinalueita on kehitetty korttelikohtaisesti. Ensimmäisen valmistui Mäntykampus, jossa toiminnallisuus ja erilaiset palvelut täydentävät monipuolista asumista. Mäntykampuksen tilat ovat avoinna kaikille. Tällä houkutellaan kaupunkilaisia tilojen käyttäjiksi. Toinen palvelukampus on suunnitteilla Petosen lähiöön.

Kaupunkien lisäksi Lapinjärvi kehittää ikäystävällistä asuinalueita. Kunnassa ikääntyneet halutaan taajamaan palvelujen ääreen. Tähän pyritään esimerkiksi Lapinjärvitalojen, muistiystävällisyyden sekä eri-ikäisiä yhdistävän puiston kautta

IKÄYSTÄVÄLLINEN MANCHESTER

Ikäystävällinen Manchester on useiden eri toimijoiden kumppanuus, jonka tavoitteena on tehdä kaupungista erinomainen paikka ikääntyä. Yhteistyötahoja ovat esimerkiksi yliopistot ja tutkimuslaitokset, yhdistykset sekä terveydenhuollon ja asumisen toimijat.

Manchesterissä on jo pitkään tehty töitä ikäystävällisyyden eteen. Jo 1990-luvun lopulta alkaen kaupunki on toteuttanut ikääntymiseen liittyviä aloitteita kuten Older Age Working Party sekä Better Government for Older People. Vuonna 2003 perustettiin Valuing Older People (VOP) -ohjelma. Seuraavana vuonna VOP sai oman hallituksen ja strategian. Tämän jälkeen on toteutettu kampanjoita myönteisemmän mielikuvan aikaansaamiseksi ikääntymiseen liittyen.

Vuodesta 2003 alkaen ikääntyvien (yli 50-vuotta) lautakunta on tavannut noin kuuden viikon välein kaupungintalolla. Lautakunnan lisäksi Manchesterissä on ikääntyvien foorumi, joka toimii neuvoa-antavana toimijana, joka tuo ikääntyvän väestön äänen kuuluville.

Vuonna 2009 julkistettiin Ikääntyvä Manchester strategia ja vuonna 2010 Manchester liittyi ensimmäisenä englantilaisena kaupunkina WHO:n ikäystävällisten kaupunkien verkostoon. Vuonna 2014 kaupungin pormestari omisti vuoden ikääntyvien asioiden edistämiseen. 2017 seurasi ikääntyvä Manchester -strategian päivitys. Samana vuonna Euroopan Unioni myönsi Manchesterille tunnustuksen "A site of Excellence for Ageing"

Konkreettinen osoitus ikääntyvien huomioimisesta on heidän osallistaminen Alexandra Parkin suunnitteluun (ks. seuraava sivu)

ALEXANDRA PARK, MANCHESTER

Manchesterin kaupunki kunnosti Alexandra Parkin vuonna 2014. Puistosta haluttiin tehdä kohtaauspaikka kaiken ikäisille, ja lisäksi sellainen paikka, jonne myös liikuntarajoitteisten on helppo tulla.

Usein kaupunkia suunnitellaan työssä käyvän väestön tarpeita ajatellen. Tästä syystä käyttäjien tarpeet ja toiveet haluttiin ottaa huomioon. Alueen asukkaat kaipasivat puistoon muun muassa muunneltavia tiloja (kokoustila ja kahvila) sekä puiston kunnossapidon osalta hyvää, jatkuvaa hoitoa.

Tulokset ja opit:

Käyttäjien osallistaminen suunnitteluun on tärkeää käytettävyyden ja ”omistajuuden” näkökulmasta. Suunnitteluun osallistuneet ottavat puiston todennäköisesti omakseen.

Jotta puisto olisi kaikkien kaupunkilaisten käytettävissä, on esteettömyys otettava huomioon: jalkakäytävien on oltava riittävän leveitä, jotta niillä mahtuu kulkemaan myös pyörätuolilla; puistossa on oltava riittävästi varjoisia, liialliselta auringonpaisteelta suojaisia tiloja; penkeissä on oltava tuet ja riittävästi tilaa; jalkakäytävät eivät saa olla liukkaita ja niissä käytettävän materiaalin tulee olla vettä läpäisevää; pyöräilijät ovat erotettu jalankulkijoista; portaiden tulee olla eri värein maalattuja, jotta askelmat erottuvat helposti.

IKÄYSTÄVÄLLINEN HERVANTA (TAMPERE)

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke oli osa ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaa ja sitä toteutettiin vuosina 2015-2017. Se vastasi erityisesti tavoitteeseen luoda erilaisia palvelualuemalleja ja ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitäviä asuinympäristöjä, koska Hervannassa ikääntyneen väestön määrän ennakoitaan kasvavan voimakkaasti tulevaisuudessa. Hankkeen toimintaan vaikutti Tampereen kaupunkistrategia; tarkemmin sanoen hyvinvointisuunnitelma, elinvoimasuunnitelma ja kaupunkirakenne- sekä ympäristösuunnitelma. Kehittämisen taustalla oli erittäin laaja poikkihallinnollinen ote. Hankkeessa haluttiin erityisesti 1) kehittää Hervannan ikäystävällistä asuinympäristöä; 2) parantaa alueen toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia sekä 3) kehittää Hervantaan ikäystävällisiä asumisen ratkaisuja.

Hankkeen konkreettisia tuloksia edustavat loppuraportissa nimetyt 23 tehtävää, joiden joukossa ovat mm. esteettömän kävely- ja asiointireitin rakentaminen Hervannan keskusta-alueeseen, esteettömät virkistysalueet, esteettömyyden tunnistaminen päätöksentekijöiden ja työntekijöiden keskuudessa, Hyvinvointikeskus-Lähitori-mallin käyttöönotto ja tähän liittyen asukkaiden osallistumisen tukeminen, monitoimijainen (3. sektori) hyvinvointineuvonta, ylisukupolviset toiminnot, ikäihmisille esteettömien tilojen rakentaminen, korjaustarpeiden kartoittaminen esteettömyyden lisäämiseksi, tuki ja neuvonta hyvinvointiteknologian hankkimiseksi, koulutusta ikääntyneiden liikunnan ohjaamiseen ja muu osallistaminen.

Hervannan hankkeessa kehitettiin edelleen ikääntyneille suunnattua Lähitori-toimintamallia. Mallissa kilpailutettu palveluntuottaja tekee tunnetuksi Lähitorin toimintaa, rekrytoi uusia toimijoita Lähitorille, koordinoi viikoittaisia ja kuukausittaisia tapahtumia sekä rekrytoi vapaaehtoisia. Lähitoreilla yhdistyy perinteinen sote-palvelutuotanto erilaisiin hyvinvoinnin ja kulttuurin aktiviteetteihin. Viikko-ohjelmat ovat monipuolisia ja kohdentuvat laajalle kohderyhmälle.

ESTEETÖN ASIOINTIREITTI (TAMPERE)

Hankkeen eräs keskeinen saavutus oli esteettömien asiointireittien suunnittelu keskeisten palvelujen välille. Tämä tarkoittaa valaistuksen parantamista tehoa lisäämällä ja valaisimien paremmalla sijoittelulla. Lisäksi lisätään levähdyspaikkoja ja madalletaan reunakivetyksiä. Alueen opasteita parannetaan ja suojateiden merkitsemistä tehdään selvemmäksi. Myös jalankulun ja pyöräilyn jäsentelyä selkeytetään. Kaikki tämä tähtää siihen, että Hervannan keskustassa on esteetön erikoistason kävely- ja asiointireitti sekä täysin esteettömiä ja erityisesti ikääntyneille soveltuvia virkistysalueita. Osin näiden hankkeen kokemusten ansiosta Tampereella toimii tällä hetkellä hallinnonalat ylittävä erityisryhmien asumisen työryhmä. Lisäksi yhdyskuntalautakunta hyväksyi marraskuussa 2018 koko kaupunkia koskevan esteettömien reittien tavoiteverkon.

Kuva: <https://www.slideshare.net/THLfi/pivi-moisio-ikystvllinen-asuin-ja-palvelualue>

IKÄYSTÄVÄLLINEN KUOPIO

Ikäystävällinen Kuopio on Kuopion kaupungin ikääntymispoliittinen ohjelma vuosille 2009-2030. Se pitkälti määrittää myös ikäystävällisen kokonaisvaltaisen kaupunkirakenteen toteuttamista. Keskeinen teema ohjelmassa on ikääntyneiden osallisuuden vahvistaminen. Tätä Kuopio tukee eläkeläisjärjestöjen avustustoiminnalla. Osallisuutta lisätään myös erilaisin ryhmäpalveluin ja itsehoitomallien avulla. Kävelymatkan päässä kodeista ja kuntakeskuksista sijaitsevat asukastuvat tarjoavat ikääntyneille lähiöissä erilaista toimintaa. Kaupunki tarjoaa runsaasti myös liikuntaryhmiä ikääntyneille. Kaupungilla toimii tällä hetkellä noin 130 koulutettua liikunnan vertaisohjaajaa. Kuopio haluaa jatkossakin kehittää avoimia yhteisöjä ja saavutettavia kohtaamispaikkoja ikääntyneille. Tämän kautta ehkäistään syrjäytymistä.

Kuva: kuopio.fi

MÄNTYKAMPUS (KUOPIO)

Kuopiossa on saatettu valmiiksi tällä hetkellä yksi ikääntyneiden asumista ajatellen suunniteltu kortteli. Mäntykampus sisältää erilaista monimuotoista asumista, jonka lisäksi toiminnallisuus ja erilaiset palvelut täydentävät asumista. Kampuksen alueella on vuokra-asumista ikääntyville, yhteisöllistä vuokra-asumista, tehostettua palveluasumista, asumisoikeusasumista ja omistusasumista. Korttelin asukkaista yli puolet on 75-vuotta täyttäneitä. Mäntykampuksessa on oma, kaikille avoin ravintola. Myös toimintakeskuksen tilat ovat kaikille avoimia eli ulkopuoliset voivat varata tiloja käyttöönsä. Kampuksen käytännön mukaan tiloista ei peritä vuokraa, mikäli tilaisuus tai ryhmä on kaikille avoin. Kampuksella järjestetyt taideprojektit houkuttelevat ihmisiä alueen ulkopuolelta. Tulevina vuosina vastaavat monipuoliset palvelukorttelit ja elinkaariasumista korostavat ratkaisut ovat olennaisia ikääntyvien asumista kehitettäessä. Kuopio tulee keskittymään etenkin yhteisöllisyyttä korostaviin palveluratkaisuihin. Uutta palvelukampusta aletaan kehittää Petosen lähiöön.

IKÄYSTÄVÄLLINEN KUOPIO

Ikäystävällisyyden keskeinen osa on myös terveellisyys. Kuopio on maailman terveysjärjestön WHO:n Healthy Cities verkostossa. Kuopio on ollut verkoston jäsen vuodesta 2005 lähtien. Kuopiossa panostetaan Health 2020 ydinteemoihin: 1. Terveys elämänkulun eri vaiheissa ja voimavaraistuminen; tarkoittaa Kuopiossa mm. tukemalla ikäihmisten kotona asumista. 2. Merkittävimpiin kansanterveyshaasteisiin pureutuminen; Kuopiossa paneudutaan mm. liikuntaneuvonalla ikääntyneille. 3. Asiakaskeskeisen ja julkisen terveydenhuoltojärjestelmän vahvistaminen, Kuopiossa tämä tarkoittaa ikääntyneiden kohdalla osallisuuden ja matalan kynnyksen palveluiden vahvistamista sekä palvelukeskusten kehittämistä. 4. Yhteisöjen ja ympäristön kehittäminen terveyttä edistäviksi ympäristöiksi. Kuopiossa mm. ikäystävällisen asuinalueen mallinnusta ja esteettömyyden edistämistä.

Kuopiossa ikääntyneiden kohdalla asumiseen ja ympäristöön keskitytään tiivistetysti seuraavien teemojen parissa: 1) Tavoitteena on viihtyisä, esteetön ja ikääntyvien hyvinvointia ja omaehtoista selviytymistä tukeva asumis- ja kaupunkiympäristö. 2) Uudistuotanto on monipuolista ja esteetöntä, joka mahdollistaa asumisen omassa kodissa mahdollisimman pitkään. 3) Nykyistä asuntokantaa peruskorjataan esteettömäksi. 4) Ikääntyville soveltuvia kampusalueita toteutetaan palvelujen läheisyyteen, myös keskustaan. 5) Ikääntyvien palvelukorttelit suunnitellaan ns. elinkaarikortteleina, jotka sisältävät eri-ikäisten asumista ja palveluja yhteisöllisyys huomioiden. Palvelut suunnitellaan siten, että ne palvelevat koko alueen asukkaita. 6) Myös turvallisuus on keskeinen teema, ikääntyneiden kodit on turvallisia ja ihmiset saavat tukea kotiin. Lisäksi liikenneonnettomuudet, joissa ikäihmiset ovat osallisina, vähenevät.

IKÄYSTÄVÄLLINEN LAPINJÄRVEN TAAJAMA...

Vuonna 2015 Lapinjärvellä päätettiin, että siitä tulee maamme ensimmäinen ihmislähtöinen kunta. Ensimmäiseksi kohderyhmäksi valittiin ikäihmiset. Lapinjärvellä tunnustettiin se tosiasia, että ikääntyneet haluavat asua kotona pitkään. Ikääntyneet haluttiin kuitenkin taajamaan palvelujen ääreen. Päätettiin toteuttaa ARAn ja AALTO-yliopiston kanssa ns. Lapinjärvitalot. Ensimmäisessä vaiheessa valmistuu neljä kunnan omistamaa miniomakotitaloa, joihin voi muuttaa, kun avun tarve on vielä vähäinen. Taloista tehdään niin houkuttavia ja muuntelukelpoisia, että niihin halutaan muuttaa. Jatkossa taajamaan on suunnitteilla lisää näitä taloja.

Lapinjärvi on mukana myös STM:n kärkihankkeessa. Hankkeessa kehitetään muistiystävällistä taajamaa. Muistisairaat halutaan asumaan yhdessä muiden kanssa. Kumppaneita ovat muuan muassa Sotera-instituutti, Taiteen edistämisen keskus, Ikäinstituutti, Eksote ja Muistiliitto. Toiminnan kehittämisessä on aktiivisesti mukana myös kuntalaisista muodostuva työryhmä. Muistiystävällisen taajaman kehitystyössä huomioidaan valaistus-, liikenne- ja maisemasuunnittelu sekä ympäristötaide

Taajamaan tulee eri-ikäisten ihmisten tapaamispaikka, Lukkarinpuisto. Kunta on myös antanut taajamaan tilat kolmannen ja neljännen sektorin toimintaan, joka toimii eri sukupolvia yhdistävänä toimintakeskuksena.

..JOTA TUKEE IHMISLÄHTÖINEN LAPINJÄRVI

Lapinjärven kunnassa ihmislähtöisyyttä lähestyttiin myös terveellisten elämäntapojen levittämisen ja mahdollistamisen kautta. Kunta antoi Porlammin kyläyhdistykselle tilan kuntosalille ja takauksen kuntosalilaitteille. Tällä hetkellä salilla on yli 200 säännöllistä käyttäjää ja sali on myös ikääntyneiden käytössä. Porlammin kyläyhdistys on saamalla tuloilla myös kunnostanut tenniskentän ja rakentanut beach volley –kentän. Tämä osaltaan on vähentänyt kunnan alueiden segregaatiota ja ihmiset ovat eri kylistä ja taajamasta löytäneet näihin liikunnallisiin aktiviteetteihin.

Niin ikääntyneiden taajaman suunnittelu ja rakentaminen sekä satsaaminen terveellisyyteen sekä turvallisuuteen ovat vaatineet eri hallinonalojen yhteistyötä ja innovatiivista päätöksentekokulttuuria. Kunnan kaikilla toimialoilla toimii ns. ihmislähtöinen ohjausryhmä. Ne muodostuu järjestöihmisistä, yrittäjistä ja kuntapolitiikoista – eri sektorit pyritään ottamaan mukaan laajasti. Kuntalaiset on houkuteltu mukaan suunnitteluun puolestaan niin sanottujen unelmatyöpajojen avulla. Unelmien liikuntapajan avulla esimerkiksi kuntalaiset hahmottivat sitä, millaisia liikuntapaikkoja kuntaan tarvitaan. Kunta antaa myös IHKU-rahaa kuntalaisille. 300 euron panoksella on järjestetty kuntalaisten toimesta esimerkiksi yöluistelutapahtuma, pakolaisten ja kuntalaisten yhteinen tapahtuma ja erilaisia konsertteja.

YHTEENVETO

SAMAT TEEMAT TOISTUVAT USEISSA ERI KOHTEISSA 1/2

Kohde/teema	Turvallisuus	Terveellisyys	Esteettömyys	Osallisuus	Ikäystävälliset asuinalueet
Sibeliusparken	X			X	
Brunnsparken	X	X	X	X	
Muotiala	X			X	
Käveltävä Tukholma	X	X	X	X	
Klarabergsgatan	X	X	X		
Elävä Tukholma		X		X	
Viherkerroin		X			
Vihreä verkosto		X			
Ringland		X		X	
CurieuzeNeuzen		X		X	
Osallistava budjetointi	X			X	X
Oma Tesoma	X	X		X	X

SAMAT TEEMAT TOISTUVAT USEISSA ERI KOHTEISSA 2/2

Kohde/teema	Turvallisuus	Terveellisyys	Esteettömyys	Osallisuus	Ikäystävälliset asuinalueet
Sukupolvien kortteli			X	X	X
Tesoman elinkaarikortteli	X	X	X	X	X
Lipporanta			X	X	X
Asuntomessut			X	X	
Ikäystävällinen Manchester		X	X	X	X
Alexandra Park		X	X	X	
Ikäystävällinen Hervanta	X	X	X	X	X
Ikäystävällinen Kuopio	X	X	X	X	X
Lapinjärvi	X	X	X	X	X

YHTEENVETO

Sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen edellytys on kokonaisvaltainen kehittäminen. Yksittäisten hankkeiden vaikuttavuus jää rajalliseksi. Kokonaisvaltiasta kehittämistä voidaan tukea erilaisin työkaluin. Raportissa kuvatut esimerkit toimivat inspiraation lähteenä ja ne voidaan jakaa varsinaisiin case-kohteisiin sekä työkaluihin ja menetelmiin (ks. seuraava sivu).

Case-kohteille ominaista on, että niissä yhdistyy useampi kuin yksi sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen teema – esimerkiksi terveellisyys, esteettömyys ja saavutettavuus. Toinen yhdistävä tekijä on, että teemoilla ei ole niin sanotusti omistajaa kaupunkiorganisaatiossa. Esimerkiksi turvallisuuden tai terveyden edistäminen edellyttää poikkihallinnollisia toimija ja yhteistä tahtotilaa tarvittavien muutosten aikaansaamiseen. Tukholman Klarabergsgatanin muuttaminen joukkoliikenne-, kävely- ja pyöräilyvaltaiseksi kaduksi on tästä hyvä esimerkki. Muutos edellytti avointa keskustelua, vaihtoehtojen arviointia, sidosryhmätyötä sekä lopulta poliittisen päätöksen, jonka myötä kaupunkitilaa vapautettiin yksityisautoilulta.

Tampereen Oma Tesoma –hankkeen käynnistyminen vaati niin kaupungin sisäisten kuin ulkoistenkin sidosryhmien vakuuttamista, koska poikkihallinnollinen toimintatapa oli uusi, eikä sen vaikuttavuudesta ollut näyttöä. Tulokset osoittavat, että Oma Tesoman kaltaisella, monivuotisella ohjelmalla on mahdollista saada aikaan myönteistä kehitystä kaupunginosatasolla. Seuraavaksi esitetään jokaisesta teemasta lyhyt yhteenveto ja mahdolliset suositukset, mikäli sellaisia teemaan liittyy.

KOhteiden ja menetelmien listaus teemoittain

Turvallisuus	Terveellisyys	Esteettömyys / saavutettavuus	Osallisuus	Yhteisöllisyys	Ikäystävälliset asuinalueet
Sibeliusparken	Tukholma (käveltävyys, autottomuus)	Esteettömyys-ohjelma (Uumaja)	Osallistava budjetointi	Sukupolvien kortteli	Ikäystävällinen Manchester
Brunnsparken	RingLand	Helsinki kaikille	Oma Tesoma –hanke	Korttelival-mentaja	Alexandra Parkin suunnittelu
Muotiala	CuriuzeNeuzen	Esteettömyys-asiamiehet	Joukkoistaminen ja joukkorahoitus	Tesoman elinkaari-kortteli	Ikäystävällinen Hervanta
Turvallisuus-kävelyt	Tiivistäminen	Erilaiset kuntopolut	Allianssi-malli	Lipporanta (Oulu)	Esteetön asiointireitti
Valaistuksen parantaminen	Vihreä verkosto (viherkatot)	Esteettömyystavoitteet + seuranta	Kaupunkiviljely		Mäntycampus Kuopio
	Muurimaiset ratkaisut	Julkisten tilojen säännöllinen inventointi			Ikäystävällinen Lapinjärvi
	Viherkerroin				
	Yksityisautoilun rajoittaminen				

Case

Menetelmä / työkalu

YHTEENVETO: TURVALLISUUS

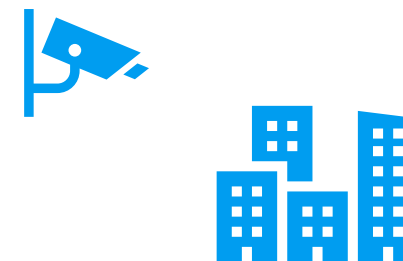
Kaupunkiorganisaation näkökulmasta **turvallisuus** voi olla haasteellinen teema, koska sille ei ole itsestään selvää omistajaa. Haasteellisuutta lisää, puhutaanko konkreettisesta turvallisuudesta (esimerkiksi liikenneturvallisuus tai rikollisuuden ennaltaehkäiseminen) vai koetusta turvallisuudesta. Jälkimmäiseen voidaan vaikuttaa esimerkiksi valaistusta ja luonnollista "valvontaa" (ikkunoista avautuvat näkymät, näköesteiden poistaminen..) lisäämällä. Koetun turvallisuuden lisääminen ei välttämättä edellytä kalliita investointeja, ja siihen tulisi kiinnittää huomiota rakennettua ympäristöä suunniteltaessa.

Johtopäätös: Rakennetun ympäristön turvallisuutta tulisi pyrkiä edistämään erityisesti avoimuuden, yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden kautta. Turvallisuuspainotteisen asuinalueen suunnittelun ja rakentamisen kustannukset eivät juurikaan nouse tavanomaista suunnittelua tai toteutusta kalliimmaksi. Turvallisuussuunnitteluun panostaminen on erittäin tärkeää, koska sen avulla pystytään todella vähentämään rikollisuutta ja vaikuttamaan turvallisuuden tunteeseen. Turvallisuutta pidetäänkin useimmiten yhtenä tärkeimmistä tekijöistä asuinpaikkaa valittaessa.

Suositus: kaupunkiympäristöä (uudelleen)suunniteltaessa turvallisuuden alateemoja kuten liikenne, viherympäristö, asuinympäristö ja tilahierarkiarakenne huomioitaisiin asukas- ja asiantuntijaryhmien kautta.

Suositus: kaupungeissa tulisi järjestää säännöllisesti (esim. 5 vuoden välein) kaupunginosakohtaisia turvallisuus- ja esteettömyyskävelyitä, ja määrittää tehtyjen havaintojen perusteella toimenpiteet tilanteen parantamiseksi. Lisäksi turvallisuus tulee ottaa nykyistä paremmin osaksi rakennetun ympäristön suunnittelua, erityisesti esimerkiksi:

- Luonnollisen valvonnan edistämistä lisäämällä näkyvyyttä ja valaistusta alueilla
- Territoriaalisuuden (omaan alueeseen identifioitumisen) lisäämistä alueen tilahierarkian avulla
- Yhteisöllisyyden kasvattamista osallistamisen kautta

YHTEENVETO: TERVEELLISYYS

Terveellisyyttä voidaan lähestyä meluhaittojen ja ilmansaasteiden tai viheralueiden ja virkistävän ympäristön näkökulmista. Yksityisautoilu aiheuttaa niin meluhaittoja kuin ilmansaasteita. Yksityisautoilua on rajoitettu korottamalla pysäköintimaksuja, määräämällä ruuhkamaksuja, parantamalla joukkoliikennettä ja sen saavutettavuutta sekä kieltämällä yksityisauto paikoin kokonaan. Meluhaittojen vaikutuksia voidaan vähentää meluidoin ja muurimaisin rakentein. Tiivistyvässä kaupunkirakenteessa viheralueet kilpailevat tilasta liikenteen, asuinrakentamisen ja muun rakentamisen kautta. Strateginen ratkaisu on ottaa käyttöön kaavoituksessa viherkertoimen kaltaisia työkaluja. Operationaalisella tasolla tulee lisäksi kannustaa viherkattojen rakentamiseen, joka palvelee biodiversiteettiä, lisää viihtyisyyttä sekä auttaa lieventämään ilmastonmuutoksen vaikutuksia. Viherkatoilla ja viherrakentamisella voidaan myös jossain määrin vähentää meluhaittoja ja puhdistaa ilmaa.

Johtopäätös: tiivistyvässä kaupunkirakenteessa asukkaiden terveydelle, viihtyvyydelle, sosiaaliselle kestävyydelle ja luonnon monimuotoisuudelle tärkeät viheralueet on turvattava.

Suositus: Kestävän kaupunkikehityksen ohjelmassa etsitään pilottikohteita suomalaisista kaupungeista, joissa testataan henkilöautoliikenteen osittaista tai täysimääräistä kieltämistä onnettomuusherkillä, meluisilla ja ilmanlaadultaan huonoilla kaduilla. Ennen kokeilujen aloittamista ja niiden aikana kaupungit mittaavat kadun melutason, ilmanlaadun sekä autojen, polkupyörien ja jalankulkijoiden lukumäärän. Lisäksi kaupunkien tulisi tarkkailla katutilaa hyödyntävien liikkeiden asiakkaiden viihtyisyyttä kaupunkitilassa. Ympäristöministeriössä on pohdittava, voiko valtio palkita yksityisautoilua rajoittavia kaupunkeja jollakin tavalla.

Suositus: Kestävän kaupunkikehityksen ohjelmassa etsitään suomalaisia kaupunkeja, jotka ovat valmiita testaamaan viherkertoimen kaltaista työkalua uuden kaupunginosan tai alueen suunnittelussa. Pilotin aikana on seurattava sekä itse kaavoitusprosessia pilottikaupungeissa että eri sidosryhmien kokemuksia vihertehokkuuteen ohjaavasta suunnittelusta.

Suositus: Kestävän kaupunkikehityksen ohjelmassa etsitään pilottikohteita suomalaisista kaupungeista, joissa mitataan rakennetun ympäristön vihertämisen vaikutuksia melutasoon, ilmanlaatuun sekä hulevesien hallintaan. Vihertämisellä tarkoitetaan vettä läpäisemättömien pintojen muuttamista läpäiseviksi ja puiden sekä pensaiden istuttamista. Yliopistojen ja tutkimuslaitosten osaaminen tulee valjastaa kaupunkien tueksi tieteellisesti luotettavan mittausdatan keräämiseksi.

Suositus: Kestävän kaupunkikehityksen ohjelmassa etsitään kohteeksi kaupunkeja, jotka ovat halukkaita selvittämään millä tavalla julkiset tilat tukevat (tai eivät tule) hyvinvointia esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa ja virastorakennuksissa.

YHTEENVETO: ESTEETTÖMYYS JA OSALLISUUS

Useissa kaupungeissa esteetöntä rakentamista ohjaavat **esteettömyys**määräykset. Ruotsin Uumajassa esteettömyysohjelmalla pyritään lisäämään tietoa esteettömyydestä läpi kaupunkiorganisaation. Helsingissä projektina alkanut hanke (Helsinki kaikille) johti pysyvän, esteettömyydestä vastaavan projektijohtajan nimitykseen. Nykyään esteettömyysratkaisut sisältyvät normaaliin katujen suunnitteluun ja rakentamiseen ilman erillisiä ohjeita. Myös Espoossa, Tampereella, Turussa ja Vaasassa toimii esteettömyysasiamies. Todennäköisyys esteettömyysasioiden huomioimisen unohtamiseen lisääntyy kaupungeissa, joissa toteutetaan paljon erilaista hankepohjaista kehittämistä. Hankepohjaisessa kehittämisessä toimintaa ohjaavat prosessit voivat poiketa kaupungin vallitsevista käytännöistä.

Suositus: esteettömyys on huomioitava kaupunkiorganisaatiossa kaikessa tekemisessä ja kaikilla tasoilla. Esteettömyys on asetettava tekijäksi, joka huomioidaan sekä strategisella että operationaalisella tasolla, ja sen toteutumista seurataan säännöllisesti yhteisesti sovittujen indikaattorien avulla.

Suositus: Kestävän kaupunkikehityksen ohjelmassa etsitään pilottikohteita suomalaisista kaupungeista, joissa kaupunkiympäristöä saneerataan esteettömäksi, turvalliseksi ja ikäystävälliseksi. Sopiva kohde voisi olla esim. asemanseutu. Valitun kaupungin / kaupunkien tulee osallistaa asukkaita ja muita sidosryhmiä mukaan suunnitteluun, jotta pilottikohteesta tulee todella kaikille kaupunkilaisille esteetön. Ohjelman vastuulla on monistaa pilotin kokemukset muihin kaupunkeihin. Ympäristöministeriön ja ARAn tulee arvioida, onko edellytyksiä tai tarvetta tukea yksittäistä rakennusta laajemmalla alueella tapahtuvaa esteettömyystyötä julkisista varoista.

Käytännön esimerkkejä **osallisuuden** edistämisestä rakennetun ympäristön ratkaisujen kautta ei havaittu. Sen sijaan erilaisia osallistamisen menetelmiä on runsaasti, ja näitä kaupungit myös käyttävät. Kaupungit voivat osallistaa asukkaita suunnitteluun asukasraatien kautta, palautetta voidaan kerätä verkkopohjaisten ja mobiiliapplikaatioiden avulla ja lisäksi perinteisten kuulemisten myötä kaavahankkeiden yhteydessä. Myös osallistavasta budjetoinnista on useita esimerkkejä: Rovaniemen aluelautakunnilla on oma kehittämisbudjetti, Espoossa nuoret voivat vaikuttaa nuorisopalvelujen budjetin kohdentamiseen, Kuopiossa puolestaan ikääntyvät asukkaat saivat päättää rahojen käyttökohteista ja Tampereella osallistavaa budjetointia testattiin kaupunginosakehittämisessä osana Oma Tesoma -hanketta. Helsinki ottaa osallistavan budjetoinnin käyttöön pysyvästi vuonna 2018. Tampereen kaupunki tukee jatkossa hyväksi havaittuja kaupunkilaisten tai yhteisöjen hankkeita joukkorahoituksen keinoin.

Johtopäätös: asukkaiden osallistamiseen on olemassa lukuisia keinoja kuten joukkoistaminen, osallistava budjetointi, alueneuvostot ja joukkorahoitus

Suositus: Kestävän kaupunkikehityksen ohjelmassa osallistetaan kaupunkilaiset, yhdistykset ja säätiöt miettimään keinoja lisätä yhteisöllisyyttä ja vähentää eriarvoisuutta kaupunkiympäristössä. Minkälainen tekeminen toisi kaupunkilaisia yhteen sosioekonomisesta asemasta, etnisestä taustasta, iästä ja sukupuolesta riippumatta? Minkälaisia puitteita tämä edellyttäisi? Löytyisikö kaupungeista sellaisia epäviihtyisiksi koettuja alueita, joiden viihtyvyyden parantamiseksi ja yhteiskäytön lisäämiseksi asukkaat voisivat itse tehdä jotain?

YHTEENVETO: YHTEISÖLLISYYS

Yhteisöllisyys ja sen edistäminen lähtee kohtaamisista mahdollistavista tiloista. Rakennetussa ympäristössä tämä on tarkoittanut esimerkiksi yhteisiä tiloja asuinrakennuksissa, laajemmin palvelukeskuksissa ikääntyvän väestön osalta sekä viime aikoina myös kokonaisissa kortteleissa elinkaarikortteliajattelun mukaisesti. Helsingin Jätkäsaareen rakennetussa sukupolvien korttelissa pyritään tuomaan eri-ikäiset ihmiset samaan kortteliin ja vauhdittamaan yhteisöllisyyttä korttelivalmentajan avulla. Oman haasteensa korttelivalmentajan työlle asettaa, että vähemmistö asukkaista kokee tarvetta yhteisöllisyydelle. Esimerkiksi opiskelija-asunnoissa vaihtuvuus on suurta ja opiskelijat viettävät paljon aikaa muualla. Omistusasunnoissa asuvat ovat puolestaan tottuneet omaan rauhaan.

Johtopäätös: Yhteisöllisyyttä tukevat tilat ovat hyvä alku, mutta rakennettu ympäristö itsessään ei riitä synnyttämään yhteisöllisyyttä Suomessa. Yhteisöllisyyttä pitää edistää. Haasteena on, kenen vastuulla on rahoittaa korttelivalmentajan tai yhteisökoordinaattorin työstä syntyvät kustannukset.

Suositus: Kestävän kaupunkikehityksen ohjelmassa käynnistetään kokeiluluonteisesti kaupunginosa- tai korttelikohtainen yhteisökoordinaattorin tehtävä. Koordinaattorina voisi toimia esimerkiksi yhteisö, yhteiskunnallinen yritys tai yhdistys, jonka vastuulla olisi yhteishengen luominen. Kaupunki ja kaupunginosan / korttelin tietyt taloyhtiöt osallistuisivat kustannusten kattamiseen. Erilaisia yhteisöllisyyden rahoitusmalleja tulee selvittää kohdekohtaisesti.

Suositus: Kestävän kaupunkikehityksen ohjelmassa haastetaan kaupunkeja, yhteisöjä, yhdistyksiä, yrityksiä ja muita toimijoita testaamaan pop-up-tapahtumia, joiden avulla kaupunkitilaa voidaan ottaa uudella tavalla haltuun. Ajatuksena tulisi olla erilaisten ihmisten tuominen yhteen satunnaisissa tapahtumissa ja tätä kautta luoda yhteistä "omistajuutta" kaupunkitilalle. Voisivatko koululuokat jalkautua luokkahuoneista muualle, voiko yrityksen ideapäivän järjestää puistossa tai voiko liikuntakeskuksen ohjattuja tunteja toteuttaa kaupungin toreilla tai muilla julkisilla paikoilla?

YHTEENVETO: IKÄYSTÄVÄLLISTEN ASUINALUEIDEN KEHITTÄMINEN

Ikäystävällisyyteen on tähdätty sekä strategisin (Manchester) että operationaalisin keinoin. Jälkimmäinen viittaa **ikäystävällisten asuinalueiden rakentamiseen**. Manchesterin tapauksessa tärkeää on ollut ikäihmisten huomioiminen merkittävänä, heterogeenisenä ihmisryhmänä, jolla on erilaisia toiveita ja tarpeita. Näitä kuulemalla on toteutettu muun muassa puistoalueen uudistaminen, joka ei palvele vain ikääntyviä vaan kaikkia kaupungin asukkaita. Tampereen (Hervanta) esimerkki osoittaa puolestaan tarpeen suunnitella rakennettua ympäristöä siten, että myös ikääntyvien omatoiminen asiointi on mahdollista. Kuopion Mäntykampus luo pohjan rakennetulle ikäympäristölliselle asuinalueelle, lisäksi siellä toteutuu yhteisöllisyys kaikille avoimien tilojen (esim. ravintola) avulla. Lapinjärvi puolestaan on hyvä esimerkki ikäystävällisyydestä uusien asumisratkaisujen ja kokonaisvaltaisen asuinympäristön muodossa. Siellä myös yhdistyy näihin elementteihin kylämäisen yhteisöllisyyden luomat erilaiset aktiviteetit niin ikääntyneille kuin muillekin.

Johtopäätös: ikäystävällisten asuinalueiden suunnittelu ja toteuttaminen ei palvele vain ikääntyviä, vaan laajemmin kaikkia asukasryhmiä. Ikäystävälliset asuinalueet voidaan nähdä yhtenä sosiaalisesti kestävän kaupunkikehityksen elementtinä.

Suositus: ikäystävällisiä, esteettömiä, yhteisöllisiä ja saavutettavia asuinalueita suunniteltaessa on otettava huomioon yhteys aluetta / korttelia / rakennusta ympäröivään kaupunkirakenteeseen. Kaavoittamalla asuinrakennusten yhteyteen tilaa yritysten (lounasravintola, kahvila, parturi-kampaamo, fysioterapeutti...) ja yhteisöjen (neuvonta, ideahautomo, muu palvelutuotanto...) toiminnalle sekä liikkumiselle ja ulkoalueista nauttimiselle (esteetön puisto, jossa esimerkiksi kuntolaitteita) mahdollistetaan asukkaiden ja muiden lähialueella asioivien vuorovaikutus ja spontaanit kohtaamiset. Lisäksi olemassa olevaa rakennuskantaa on mahdollista ottaa yhteiskäyttöön.

Suositus: tulevien hyte-palveluiden roolia tulee miettiä kaupunkien, maakuntien ja valtion kesken jatkossa paremmin. Millä tavalla kaupungit ottavat hyte-näkökulmat sekä sosiaalisesti kestävän kaupunkikehityksen huomioon mm. kaavoituksessa?

LISÄTIETOLÄHTEET

TURVALLISUUS JA ESTEETTÖMYYS

Turvallisuus:

- Grönlund, B. 1998. Sibeliusparken Crime Prevention.
- Grönlund, B. 2008. Sammenhænge mellem arkitektur og kriminalitet.
- Kyttä et al. 2008. Turvallinen asuinalue. Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa.
- [Förstudie Brunnsparken. 2017. Göteborgs Stad.](#)

Esteettömyys:

- [ARA: Avustus liikkumisesteen poistamiseen](#)
- [Vaasan kaupungin esteettömyysavustus yhdistyksille, yhteisöille ja pienille yrityksille](#)
- [Helsinki kaikille](#)
 - [Hankkeen tuloksia](#)
 - [Helsingin alueelliset esteettömyyssuunnitelmat](#)
- [Uumajan esteettömyysohjelma 2018-2030](#)
- [Esimerkkikohteita ikäihmisille suunnitelluista tai heille soveltuvista lähiliikuntapaikoista](#)

TERVEELLISYYS

Terveellisyys:

- [Curieuzeneuzen](#)
- [Elävä Tukholma](#)
- [Hampurin kaupungin oppaita viherkatoista, aurinkopaneeleista ja näiden liittämisestä kaavoihin](#)
- [Klarabergsgatanin muutossuunnitelma](#)
- [Klarabergsgatan och delar av City. Vägledning för stadsrummens gestaltning](#)
- [Ringland-projekti](#)
- [Spångadalen](#)
- [Strategy for a fossil-fuel free Stockholm by 2040](#)
- [Urban Mobility Strategy \(Stockholm\)](#)
- [Vihreä verkosto](#)

OSALLISUUS

Osallisuus:

- [Isola, A.; Kaartinen, H.; Leemann, L.; Lääperi, R.; Schneider, T.; Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. \(2017\). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa](#)
- [Kuntaliitto: tulevaisuuden kunnan hyvinvoinnin edistämisen hyvät käytännöt](#)
- [Saikkonen, P.; Hannikainen, K.; Kauppinen, T.; Rasinkangas, J. & Vaalavuo, M \(2018\). Sosiaalinen kestävyys : asuminen, segregaatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla](#)
- [THL: tietoja kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työstä TEA-viisarin kautta](#)
- [Paikallistettu ihminen-ympäristö-suhteen tutkimus – pehmoGIS-menetelmä elinympäristön koetun laadun kartoittajana](#)
- [Alueraadit Lappeenranta](#)
- [Osallistava budjetointi Helsinki](#)
- [Osallistava budjetointi Espoo](#)
- [Kuntaliitto: osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa](#)

YHTEISÖLLISYYS JA IKÄYSTÄVÄLLISTEN ASUINALUEIDEN KEHITTÄMINEN

Yhteisöllisyys:

- Buffel T., Handler S. & Phillipson (edit.) (2014). Age-friendly cities and communities. A global perspective
- [Sukupolvien kortteli Helsingin Jätkäsaarella](#)
- [Tuokkola K., Nieminen J. & Konttajärvi T. \(2016\). Kotoa muiden seuraan. Asuinalue- ja talokohtaisten yhteistilojen ja -toiminnan arviointi ikääntyneiden näkökulmasta](#)

Ikäystävällisten asuinalueiden kehittäminen:

- [Ikäystävällinen Kuopio -ohjelma vuosille 2009 - 2030](#)
- [Ikäystävällinen Manchester](#)
- [Moisio P. & Savolainen-Korjus E. \(2018\). Kohti ikäystävällisempää Hervantaa](#)
- [Muistiystävällinen taajama \(Lapinjärvi\) ja muista esimerkkejä](#)